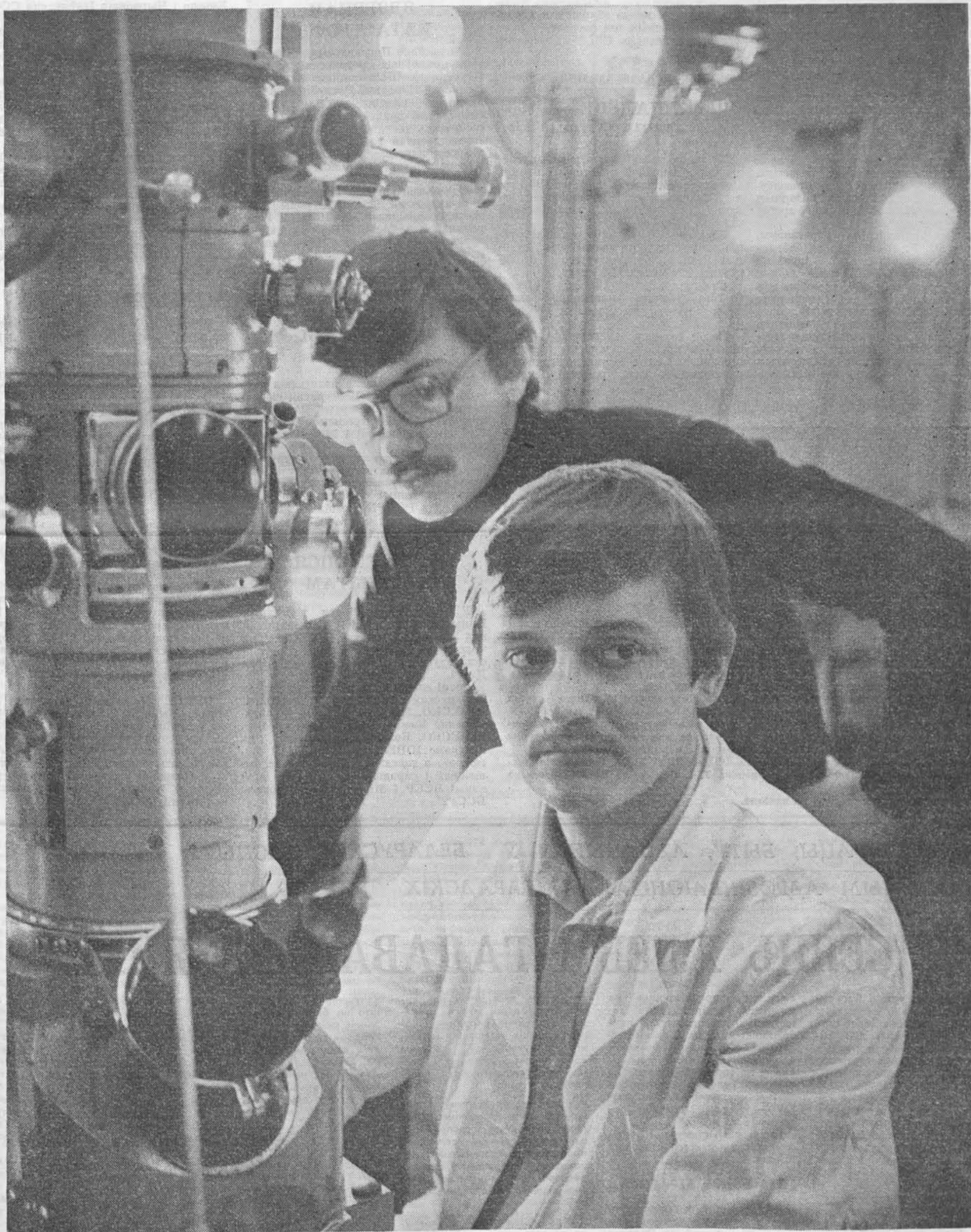

Голас Радзімы

№ 24 (1802)
16 чэрвеня 1983 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВ'ЯЗЯХ З СУАЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Выдаецца з 1955 г.
Цана 4 кап.

Гэты здымак зроблены ў навукова-даследчым інстытуце прыкладных фізічных праблем імя А. Сеўчанкі. Большасць яго супрацоўнікаў — маладыя людзі, якім няма яшчэ і трыццаці гадоў. Нягледзячы на маладосць у іх ужо ёсць шэраг вынаходстваў, якія маюць вялікае практычнае значэнне. (Аб гэтым мы расказваем у артыкуле «Электронны служачы гаспадарцы», які змешчаны на 3-й стар.).

НА ЗДЫМКУ: супрацоўнік інстытута, інжынер лабараторыі эліёнкі Пётр ГАЙДУК і студэнт-дыпломнік Белдзяржуніверсітэта імя У. І. Леніна Іван БАБКО.

Фота М. АМЕЛЬЧАНКІ.

ПАДЗЕІ • ЛЮДЗІ • ФАКТЫ

АФІЦЫЙНЫЯ СУСТРЭЧЫ

ВІЗИТ ПРЭЗІДЭНТА
ФІНЛЯНДСКАЙ
РЭСПУБЛІКІ

Па запрашэнні Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР і Савецкага ўрада ў Маскве з афіцыйным візітам пабываў Прэзідэнт Фінляндскай Рэспублікі Мауна Койвіста. У Крамлі адбыліся савецка-фінляндскія перагаворы, вынікам якіх стала прадаўжэнне тэрміну дзеяння Дагавора аб дружбе, супрацоўніцтве і ўзаемнай дапамозе 1948 года. У гонар высокага госця ў Вялікім Крамлёўскім палацы быў дадзены абед, на якім Генеральны сакратар ЦК КПСС, член Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР Ю. У. Андропав і Прэзідэнт Фінляндыі абмяняліся прамовамі.

М. Койвіста наведаў Маўзалей У. І. Леніна і ўсклаў вянок. Вянок быў ускладзены таксама да магілы Невядомага салдата каля Крамлёўскай сцяны. Госць пабываў у Зорным гарадку імя Л. І. Брэжнева, зрабіў паездку па краіне.

Савецка-фінляндскія перагаворы, прамова Ю. У. Андропова на абедзе ў Крамлі яшчэ раз сведчаць, што ў знешняй палітыцы СССР няма больш высокай мэты, чым мір, трывалы мір у Еўропе і ва ўсім свеце. Генеральны сакратар ЦК КПСС пацвердзіў, што Савецкі Саюз гатовы садзейнічаць устанавленню бяз'ядзернай зоны на поўначы Еўропы, а таксама разгледзець пытанне аб некаторых, прытым істотных, мерах у дастасаванні да сва-

ёй уласнай тэрыторыі, прылеглай да зоны. Савецкі Саюз мог бы таксама абмеркаваць з зацікаўленымі бакамі пытанне аб наданні бяз'ядзернага статусу акваторыі Балтыйскага мора. У сувязі з падрыхтоўкай да размяшчэння ў радзе заходнеўрапейскіх краін новых амерыканскіх ракет сярэдняй дальнасці Ю. У. Андропав адзначыў, што калі ЗША і іх партнёры па НАТО будуць па-ранейшаму весці справу да размяшчэння ў зоне Еўропы «Першынгаў-2» і крылатых ракет, Савецкі Саюз вымушаны будзе ажыццявіць меры прымемствы ў адказ абарончага характару, адэкватныя той пагрозе, якая створыцца бяспецы СССР і яе саюзнікаў.

КАСМІЧНЫЯ ДАСЛЕДАВАННІ

У ПАЛЁЦЕ —
«ВЕНЕРА-16»

У адпаведнасці з праграмай даследавання касмічнай прасторы і планет Сонечнай сістэмы 7 чэрвеня 1983 года ў Савецкім Саюзе ажыццёлены запуск аўтаматычнай міжпланетнай станцыі «Венера-16».

Станцыя «Венера-16» па канструкцыі і прызначэнні аналагічная станцыі «Венера-15», запуск якой ажыццёўлен 2 чэрвеня 1983 года.

Станцыя «Венера-16», як і «Венера-15», дасягне наваколляў планеты ў пачатку кастрычніка 1983 года.

Палёт станцыі «Венера-15» і «Венера-16» дасць магчымасць ажыццявіць незалежныя комплексныя вымярэнні над рознымі раёнамі Венеры.

Навуковыя даследаванні, якія будуць праводзіцца адначасова дзвюма аўтаматычнымі станцыямі з арбіт штучных спадарожнікаў Венеры, дадуць магчымасць значна расшырыць аб'ём інфармацыі аб паверхні і атмасферы бліжэйшай да Зямлі планеты Сонечнай сістэмы.

АКЦЫІ ГРАМАДСНАСЦІ

НЕ ДАПУСЦІЦЬ
ЯДЗЕРНАЙ
КАТАСТРОФЫ

Ля пасёлка Пагранічны адбыўся мітынг працоўных Гродзенскай вобласці і суседняга Беластоцкага ваяводства Польскай Народнай Рэспублікі. Аб'яднаўшыся ў калоны, людзі прыйшлі сюды, каб прадэманстраваць сваю рашучасць ахаваць свет ад пагрозы тэрмаядзернай вайны, выказаць пратэст супраць намераў размясціць у Еўропе новую амерыканскую ракетна-ядзерную зброю.

Удзельнікі мітынгу аднадушна прынялі зварот да народаў Еўропы, да маючай адбыцца XXXVIII сесіі Генеральнай Асамблеі ААН. Яго падпісалі прадстаўнікі працоўных Гродзеншчыны і Беластоцчыны.

ГОСЦІ З-ЗА МЯЖЫ

ВЕНГЕРСКІЯ
КАМУНІСТЫ
У МІНСКУ

У Мінску пабывала дэлегацыя партыйных работнікаў Венгерскай сацыялістычнай рабочай партыі. Госці былі прыняты ў Цэнтральным Камітэце Кампартыі Беларусі і Мінскім гарком партыі.

Цёпла сустралі камуністаў з Венгрыі на трактарным і аўтамабільным заводах, заводзе «Электроніка». Члены дэлегацыі наведалі Дом-музей І-га з'езда РСДРП, зрабілі паездку на мемарыяльны комплекс «Хатынь», дзе ўсклаі кветкі да Вечнага агню.

АЗНАЁМІЛІСЯ
З ВОПЫТАМ

У Мінску знаходзілася дэлегацыя Нацыянальнай камісіі Сацыялістычнай Афрыкі па справах ЮНЕСКО на чале з загадчыкам аддзела міністэрства адукацыі гэтай краіны Тэсфе Дэста.

Госці азнаёміліся з вопытам удзелу Беларускай ССР у дзейнасці ЮНЕСКО. Яны мелі гутаркі ў сакратарыяце Камісіі БССР па справах ЮНЕСКО, Беларускай камітэце па праграме ЮНЕСКО «Чалавек і біясфера», а таксама ў Міністэрстве вышэйшай і сярэдняй спецыяльнай адукацыі БССР і Міністэрстве асветы БССР.

Дэлегацыя наведала Інстытут мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору АН БССР і адну з сярэдніх школ Мінска, зрабіла паездку ў Хатынь і да Кургана Славы.

УЗНАГАРОДЫ

МЕДАЛЬ МІЛАСЭРНАЙ
СЯСТРЫ

У Саюз таварыстваў Чырвонага Крыжа і Чырвонага Паўмесяца СССР з Жэневы прыйшло павадзяцельнае аб тым, што Міжнародны камітэт Чырвонага Крыжа ўзнагародзіў медалём імя Флорэнс Найцінгейл гамляльчанку Марыю Гарачук.

Гэта ганаровая ўзнагарода ўстаноўлена за асабліва самаадданыя ўчынкi ў памяць нацыянальнай гераіні Англіі, першай міласэрнай сястры Флорэнс Найцінгейл, якая прывяціла жыццё выратаванню хворых і раненых.

Марыя Гарачук з першых дзён Вялікай Айчыннай вайны была на фронце. З палёў бітваў пад агнём яна вынесла 146 цяжка раненых воінаў, 35 разоў бясплатна давала кроў для прамога пералівання.

У пасляваенныя гады Марыя Афанасьеўна — медсястра бальніцы Гомельскага аддзялення Беларускай чыгункі.

ВЕСТКІ АДУСЮЛЬ

ВІЦЕБСК. У аўтаматычным рэжыме пачаў дзейнічаць участак Беларускай чыгункі, што з'яўжае Віцебск са станцыяй Заольша.

Укараненне дыспетчарскай цэнтралізацыі на ўсёх 360 кіламетрах луці дазволіла ажыццявіць кіраванне састанамі з абласнога цэнтру. Адсюль падаюцца каманды аб адпраўленні паяздоў, змене сігналаў светафораў, пераводзяцца стрэлкі. Больш дакладна стаў вытрымлівацца графік руху эшалонаў.

МІНСК. Абсталяванне для першага блока будаемай цеплаэлектрацэнтралі, якая будзе забяспечваць электраэнергіяй і гарачай вадой Гавану, адправіў на Кубу калектыў Мінскага электратэхнічнага завода імя Казлова.

Прыладамі, якія выпускаюцца на заводзе, аснашчаны электрастанцыі ў ГДР, Венгрыі, В'етнаме. Не першы год супрацоўнічаюць і з Кубай. На многіх цукровых заводах у гэтай краіне працуюць падстанцыі, якія створаны ў Мінску. Працягваецца таксама пастаўка трансфарматараў для прадпрыемстваў Кубы.

ОРША. На станкабудаўнічым заводзе «Чырвоны барацьбіт» упершыню ў краіне спраектаваны і пастаўлены на серыйную вытворчасць комплекс абсталявання з 16 мадэляў высокааўтаматызаваных станкоў. За поспехі ў стварэнні і асваенні іх група работнікаў завода ўдасцоена Дзяржаўнай прэміяй БССР.

ПОЕЗД ДРУЖБЫ

Днямі жыхары сталіцы Беларусі цёпла сустралі гасцей з Германскай Дэмакратычнай Рэспублікі. З традыцыйным поездам дружбы сюды прыбылі больш за 400 перадавікоў прамысловай і сельскагаспадарчай вытворчасці, будаўніцтва, транспарту, сферы абслугоўвання з Патсдамскай акругі.

Кіраўнікі поезда дружбы сустрэліся са старшынёй Мінскага абласнога савета прафсаюзаў Л. Абрамэвічам. У ходзе гутаркі яе ўдзельнікі абмяняліся інфармацыяй аб стане прафсаюзнай работы ў сваіх арганізацыях, абмеркавалі перспектывы далейшага супрацоўніцтва, якое мае вялікае значэнне для паглыблення дружэлюбных адносін паміж савецкім і нямецкім народамі. Госці пабывалі ў Доме-музеі і з'езда РСДРП, на ВДНГ БССР. Яны зрабілі экскурсію па гораду, ўсклаі кветкі да помніка У. І. Леніну, да Вечнага агню на плошчы Перамогі.

НА ЗДЫМКУ: сустрэча гасцей на вакзале.

УМОВЫ ПРАЦЫ, БЫТУ, АДПАЧЫНКУ У БЕЛАРУСКАЙ ВЕСЦЫ

МАЛА ЧЫМ АДРОЗНІВАЮЦА АД ГАРАДСКІХ

СЕЯЦЬ ХЛЕБ І ГАДАВАЦЬ ДЗЯЦЕЙ

З'ява гэта не толькі беларуская і не толькі савецкая. Амаль што ва ўсіх краінах свету вясковага жыхара вабіць горад. І селянін пакідае родныя сцёжкі і, як у нас гавораць, імкнецца на гарадскі асфальт.

Яшчэ дзесятак гадоў назад многія калгасы і саўгасы адчулі недахоп рабочых рук. Людзі, асабліва моладзь, імкнуліся выехаць з вёскі на будоўлю ці на фабрыку, завод у вялікі горад, дзе патрэбны былі тыя ж рабочыя рукі. Вёска пусцела.

Не сказаць, каб сёння гэтая праблема знікла. Але тэндэнцыя да яе вырашэння вызначылася. Зараз пачаў адбывацца як бы зааротны працэс — міграцыя гарадскога жыхара ў вёску. І справа не толькі ў тым, што цяга да прыроды ў наш век агульнавядомая, умовы працы, быту, адпачынку ў беларускай вёсцы ўжо нярэдка

мала чым адрозніваюцца ад гарадскіх. Паводле даных сацыяльных даследаванняў, праведзеных нядаўна ў нашай рэспубліцы, 45 працэнтаў апытаных адзначылі, што вёска прыцягвае іх не толькі блізкасцю да прыроды, але і культурна-бытавымі ўмовамі, 27 працэнтаў — умовамі і арганізацыяй працы і г. д.

Гэтую статыстыку мы хочам пацвердзіць фактамі рэальнага жыцця.

ГЭТА БУДЗЕ АГРАГОРАД

Калгас імя Сільніцкага размешчаны на адлегласці кіламетраў дваццаць ад Полацка і Наваполацка. Гаспадарка сярэдня па цяперашніх мерках. Але знамянальна, што знаходзіцца яна паблізу двух буйных гарадоў і не зведае недахопу ў рабочай сіле. Не пакідаюць людзі вёску. Штогод на змену

ветэранам, якія ідуць на пенсію, прыходзіць многа моладзі: выпускнікі сярэдняй школы, сельскіх прафесійных тэхнічных вучылішчаў, маладыя спецыялісты з сярэдніх і вышэйшых спецыяльных навучальных устаноў.

У чым жа прыцягальная сіла калгаса, што прымушае моладзь заставацца ў гаспадарцы, займацца нялёгкай сялянскай працай з яе павышанымі сезоннымі нагрузкамі ў перыяд веснавой сяўбы і жніва, нават калі ёсць самая сучасная тэхніка?

З гэтым пытаннем я звярнуўся да старшыні калгаса Яўгена Кімстаха.

— Калі мяне выбралі на гэтую пасаду, — гаворыць Яўген Іванавіч, — я быў трынаццатым старшынёй. Нават лічба сама па сабе не вельмі прыемная. Тым больш, што гаспадарка была

запушчаная, адсталая. Дарма, што не было тэхнікі, машын, дык і людзей не хапала, каб сабраць тыя мізэрныя ўраджай, якія давала наша бедная зямля. Сярэдні бал сельгасугоддзяў у нас нават цяпер крыху больш за трыццаць пяць. Словам, было тады над чым падумаць. Параліліся і вырашылі пачаць з ільну. І не прагадалі. Амаль мільён рублёў прыбытку атрымалі ў першы ж год. А стаўку зрабілі на быт калгаснікаў, умовы іх працы. Адрозны ж пачаў дамоў паставілі. Пабудавалі кароўнік, свінарнік, зрабілі там амаль поўную механізацыю, душавыя абсталявалі... Расплаціліся з даўгамі. Купілі невялікі завод па перапрацоўцы ільну. А неўзабаве такіх заводаў у нас стала ўжо чатыры. Увогуле, што абяцалі калгаснікам у першы год, тое і зрабілі. Трэба было зацікавіць нечым моладзь, каб яна не ехала ў

горад. Бачыў, што калі не замацуем моладзых у гаспадарцы, дык праз некалькі гадоў не будзе каму расціць хлеб, весці жывёлагадоўлю. Пабудавалі клуб, пачалі пакоі адпачынку абсталяваць, дамы сучаснай планіроўкі з усімі выгодамі будаваць, дарогі пракладаць. Усё гэта адбілася на прадукцыйнасці працы. Ды і моладзь пачала звяртаць увагу на добрыя перамены.

Нам часам гавораць, што мы многа будзем. Не, нямнога. Толькі неабходнае людзям, нашай гаспадарцы. У нас выдатны камбінат з пральняй, рускай і фінскай лазнямі, басейнам. Неўзабаве будзем будаваць сад-школу на сто сорак месцаў з двума плавальнімі басейнамі. (Дарэчы, усе выхаванцы ў нас з вышэйшай адукацыяй). Пабудаваны ўжо сталовая-рэстаран, Дом культуры, гаражы і майстэрні. Поўнасьцю

НОВЫЯ РАСПРАЦОЎКІ ВУЧОНЫХ ЗНАХОДЗЯЦЬ ШЫРОКАЕ ПРЫМЯНЕННЕ Ў НАРОДНАЙ ГАСПАДАРЦЫ

ЭЛЕКТРОНЫ СЛУЖАЦЬ ГАСПАДАРЦЫ

Навукова-даследчы інстытут прыкладных фізічных праблем імя А. Сеўчанкі быў створаны дзесяць гадоў назад. За гэты час тут праведзена шмат цікавых даследаванняў, якія значна ўзбагацілі фізічную навуку, прынеслі немалую карысць народнай гаспадарцы. Пра некаторыя з іх мы і расказваем сёння.

У 1969 годзе некалькі выпускнікоў фізічнага факультэта Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта імя У. І. Леніна заняліся вывучэннем узамадзейнасці пучкоў паскораных іонаў у цвёрдым целе. Многія тады скептычна глядзелі на гэтую невялікую групу маладых людзей. Напрамак у навуцы гэта быў новы, і, шчыра кажучы, не кожны прафесар бачыў за ім будучыню. А тут — учарашнія студэнты.

— Дык вы сапраўды добра ўяўлялі сабе магчымыя вынікі даследаванняў? — пытаюся ў аднаго з тых «энтузіястаў» Фадзея Камарова.

— Безумоўна, мы верылі ў поспех. Інакш бы не сталі марнаваць час. Гіпотэзы, якія мы выказвалі тады, зараз эксперыментальна пацвярджаюцца ў нашай лабараторыі эліёнкі.

Слова «эліонка» яшчэ няма ў студэнцкіх падручніках. Але гэты напрамак фізічнай навукі ўжо зараз мае істотнае значэнне для вытворчасці. На яе аснове ўзнікла новая тэхналогія — іоннае легіраванне паўправаднікоў і так званай імплантацыйнай металургія. З дапамогай пучка паскораных іонаў, які ўводзіцца ў нейкае цела, можна змяняць структуру і якасць матэрыялу і нават ствараць новыя сплавы з незвычайнымі якасцямі. Даследаванні беларускіх вучоных аб заканамернасцях тармажэння заражаных часцінак у цвёрдым целе ўносяць ваікі ўклад і ў саму тэорыю металазнаўства. Што ж тычыцца эканамічнага эфекту ад укаранення ў вытворчасць вынаходстваў, дык толькі па гэтай лабараторыі ён склаў за мінулы год каля аднаго мільёна рублёў.

Так, пакуль што навука эліонка маладая. Але ж і

тыя, хто яе стварае, таксама не старыя. Трыццаць сем год загадчыку лабараторыі, доктару фізіка-матэматычных навук Фадзею Камарову (не так даўно ён стаў намеснікам дырэктара інстытута).

Як расказалі мне людзі, што не адзін год працуюць побач з ім, галоўнай рыса, якая вызначае гэтага вучонага — мэтанакіраванасць. Калі ж дадаць сюды смеласць думкі, без чаго наогул немагчыма ўявіць сабе сучаснага даследчыка, прагу навуковага пошуку, якой літаральна захапіў Фадзей Фадзеевіч сваіх паплетнікаў, — дык няцяжка растлумачыць «узлёт» кар'еры Камарова. Шмат у чым спрыяла поспеху вучонага і дапамога таварышаў.

— Навуковы пошук — гэта як альпінізм, — гаворыць Ф. Камароў. — На вяршыню часцей за ўсё паднімаюцца людзі ў адной звязцы, дапамагаючы адзін аднаму.

Некалькі гадоў назад скончыў універсітэт Пятро Гайдук, а ўжо мае істотныя вынікі ў даследаванні сваёй тэмы — ён выбраў праблему імпульснага абпраменьвання легіраваных слаёў. І Алена Сакаловіч, таксама маладая супрацоўніца інстытута, можа ганарыцца вынікамі сваёй працы. Пад яе кіраўніцтвам распрацаваны новыя экспэриментальныя прыборы для вывучэння паталагічных змяненняў у малаце на ранніх стадыях захворвання жывёлы мастытам.

— Такая хвароба для жывёлы вельмі небяспечная, да таго ж вядзе да рэзкага зніжэння надойў малака, — гаворыць старэйшы навуковы супрацоўнік інстытута, кандыдат біялагічных навук Галіна Казлова. — Яе можна было выявіць толькі тады, калі ўжо немагчыма прымяніць эфектыўнае ветэрынарае лячэнне. Зараз можна ставіць дыягназ значна раней. Наш спосаб заключаецца ў змешванні малака з хімічнымі рэактывамі і наступнай тэрмічнай апрацоўкай прыбы. Уся «працэдура» цягнецца пяць хвілін. Апарат, пры дапамозе якога ставіцца дыягназ, важыць усяго некалькі

кілаграмаў і вельмі просты ў рабоце. Эксперыментальнае прымяненне гэтага спосабу ў калгасе імя Леніна Гомельскага раёна дазволіла зберагчы гаспадарцы толькі за адзін год 50 тысяч рублёў. Гэта — не адзінае наша вынаходства для сельскай гаспадаркі. Мы распрацавалі таксама прыбор для выяўлення працэнтнага саставу тлушчу ў малочных прадуктах, ды і не толькі ў іх — у любых складаных эмульсіях, якія маюць у сваім саставе бялкі.

Такім чынам, мэта ўсіх дваццаці пасці лабараторый навукова-даследчага інстытута прыкладных фізічных праблем — як мага хутчэй вырашаць пытанні, што паўстаюць перад народнай гаспадаркай рэспублікі і краіны. (Гэта, безумоўна, не азначае, што тут не займаюцца спецыяльна тэарэтычнымі праблемамі).

Немалую долю ў гэтую справу ўносяць і студэнты фізічнага факультэта Белдзяржуніверсітэта. Многія з іх плёніна займаюцца ў лабараторыях інстытута, пад кіраўніцтвам старэйшых таварышаў пішуць курсавыя і дыпломныя работы. Найбольш здольных запрашаюць сюды працаваць. Што ж, гэта спрадвечны закон: калі жадаеш дабіцца пэўных поспехаў — спалучай вучобу са штодзённай практыкай.

Дарэчы, пра вучобу. Супрацоўнікі інстытута (а яны добра памятаюць свае студэнцкія гады) доўга думалі над тым, як аблегчыць вучэбны працэс. Не, аблегчыць — гэта не значыць скараціць аб'ём ведаў, якія дае ўніверсітэт. Праблема была ў тым, каб вызваліць як студэнта, так і выкладчыка ад чыста, скажам так, тэхнічнай работы, даць ім больш часу для творчай дзейнасці. У інстытуце гэтага дамагліся. На базе электронна-вылічальнай машыны тут створана і паспяхова дзейнічае аўтаматызаваная сістэма навучання.

Дык можа хутка знікне выкладчык з універсітэцкіх аўдыторыяў? Хто ведае...

Сяргей НАВУМЧЫК.

КРЫЛЫ АЭРАФЛОТУ

У самыя далёкія куткі нашай Радзімы і за яе межы пралеглі трасы Аэрафлоту. Больш за 3 600 гарадоў і населеных пунктаў звязаны зараз паветранымі шляхамі. Па аб'ёму пасажырскіх перавозак Аэрафлот займае першае месца сярод авіякампаній свету: штогод яго самалёты перавозяць больш ста мільёнаў пасажыраў.

Магутныя крылы Аэрафлоту шырока выкарыстоўваюцца ў народнай гаспадарцы. З дапамогай самалётаў і верталётаў ездзеца разведка карысных выкапняў, пракладваюцца трубаправоды, будуюцца лініі электраперадач, узводзяцца карпусы заводаў і плаціны ГЭС.

Вялікая роля ў развіцці паветраных зносін належыць і беларускім авіятарам. Мінск звязаны паветранымі трасамі са сталіцамі 12 саюзных рэспублік, з буйнейшымі гарадамі краіны, курортамі Крыма, Паўночнага Каўказа, Прыбалтыкі. Выконваюць нашы авіятары і міжнародныя рэйсы. Пасажыры адзначаюць, што службы Аэрафлоту рэспублікі ствараюць усе неабходныя ўмовы, каб паветранае падарожжа было цікавым, зручным, не стомлячым.

У 1985 годзе адкрыецца новы аэрапорт «Мінск-2», які па сваіх зручнасцях будзе сапернічаць з лепшымі сучаснымі электроннымі сістэмамі навігацыі самалётаў. Узлятаць яны змогуць у любое надвор'е, садзіцца — нават у тумане.

НА ЗДЫМКАХ: экіпаж самалёта ТУ-134 Мінскага аб'яднанага авіяатрада перад чарговым рэйсам; гэты самалёт даставіць грузы на новабудулі Сібіры; бортправадніца Т. ПАЙГРАЙ.

Фота Г. УСЛАВАВА.

механізаваны фермы і свінарнікі. У бліжэйшыя год-два будзе цэх па перапрацоўцы фруктаў і гародніны. Намечана будаўніцтва сажалак, у якіх будзем разводзіць рыбу, спартыўнага комплексу, заасфальтуем дарогу паміж асноўнымі населенымі пунктамі калгаса Білізніцкай і Мураўшчынай. Акрамя таго, думаем штогод здаваць 10—12 дамоў прысядзібнага тыпу, з мансардай, а ўсе жыллыя дамы падключым да цэнтральнага ацяплення. Ужо пабудавалі больш ста такіх катэджак.

Для таго, каб нашы дзеці лепш ведалі і любілі сваю зямлю, вырашылі стварыць калгасны музей. Яго першым дырэктарам ужо зацверджана Ніна Макут, педагог па адукацыі. Нядаўна яна была ў Мінскім дзяржаўным краязнаўчым музеі, атрымала там неабходную кансультацыю.

У бліжэйшы час нам яшчэ спатрэбяцца маладыя рукі, асабліва жаночыя, для працы ў цэху па перапрацоўцы сельскагаспадарчай прадукцыі. Таму мы сёння вядзем размову пра будаўніцтва інтэрната-гасцініцы на 100 месцаў сучаснай планіроўкі з усімі выгодамі. Думаем, што дзяўчатам не давядзецца ў ім доўга жыць. Нявесты вельмі патрэбны для нашых хлопцаў.

Упэўнены, што праз некалькі год вёскі нашага калгаса стануць сапраўдным аграгарадам, у якім будзе жыць у асноўным моладзь.

Мне паказалі новыя дамы папелшанай планіроўкі з усімі неабходнымі ў гаспадарцы пабудовамі. Я даведаўся, што сярэдні ўзрост калгаснікаў 35 гадоў, што спецыялісты калгаса — заатэхнікі, аграномы, інжынеры і іншыя яшчэ маладзейшыя, да трыццаці гадоў. Сярэдні заробтак сям'і ў месца ад 250 да 600 і больш рублёў. Мне паказалі ведамасці на зароботную плату, і я, не выбіраючы, зрабіў сабе ў бланк некалькі паметак. Вось яны: Фёдар Хаткевіч, падсобны рабочы на ферме, Зінаіда Хаткевіч, свінарка, — муж і жонка. Іх сярэднемесячны заробтак 480 рублёў. Плюс прысядзібны ўчастак шэсцьдзесят сотак, за які яны нічога не плацяць. Або муж і жонка Пратасевічы, ён вадзіцель, яна свінарка. У сярэднім у месяц маюць 530 рублёў.

Мне захацелася пабываць у самай маладой сям'і калгаса, паглядзець, як яна жыва.

ВІКТАР І НЭЛА КАЗАНКІНЫ

Віктар Казанкін — тракта-

рыст. Яму 22 гады. Прыехаў сюды з Урала. Урачы параілі маці змяніць клімат, і сям'я пераехала ў Беларусь, на яе радзіму. Там, на Урале, Віктар пасля школы скончыў сельскае прафесійна-тэхнічнае вучылішча, атрымаў спецыяльнасць механізатара шырокага профілю. Перад самым ад'ездам сям'і пайшоў у армію на два гады. Першы раз прыехаў сюды вясной і адразу ж трапіў на вяселле сваёй старэйшай сястры Ніны. Тут, на яе вяселлі, пазнаёміўся са сваёй будучай жонкай Нэлай, бацькі якой жылі на Украіне, а выйшаўшы на пенсію, таксама пераехалі сюды.

Сёння сыну Віктара і Нэлы ўжо чатыры месяцы. Маладую сям'ю засталі ў садзе ля вялікага блакітнага дома.

— Вы што, тут жывяце? — спыталі мы ў маладых.

— Так, пакуль у бацькоў жонкі, — адказвае Віктар. Але ўжо рыхтуемся да пераезду ў свой дом. Днямі будзем перасяляцца...

— І які ж ваш новы дом?

— Двухпавярховы катэдж з усімі выгодамі: газ, электрычнасць, гараж... Падсобныя памышканні, хлэй для жывёлы. У нас ужо ёсць свая гаспадарка, пасадзілі свой сад.

У такім жа доме жывуць сястра з мужам. Ён вадзіцель, а яна працуе медсястрой.

— Усё, напэўна, дорага каштуе. Бацькі дапамаглі?

— Ды не. Дом сапраўды многа каштуе, — смяецца Віктар, — дваццаць тысяч. Але калгас дае бясплатна. Жыві і працуй.

— Але гэта калгасны дом, а калі захочаце мець свой, уласны?

— Тады трэба заключыць дагавор з калгасам. Палавіну кошту ён возьме на сябе, а астатнія дзесяць тысяч трэба будзе выплачваць у растэрміроўку на працягу дзесяці год. Прычым першы год узнос можна не плаціць.

— Віктар, прабач, а колькі ж ты зарабляеш?

— У сярэднім дзвесце пяцьдзесят рублёў у месяц. Іншы раз трыста, але менш двухсот ніколі не бывае.

— І апошняе: не сумна тут жыць?

— Сумна? — здзіўляюцца Віктар і Нэла. — Не, ніколі. Тут такая прыгажосць! Столькі азёраў, рыбы. Навокал лясы, а ў іх грыбы, ягады. Вечарам з жонкай на танцы ходзім, Алега на гэты час бацькам пакідаем. Сам іграю ў футбольнай

камандзе. Зімой лыжы. Мастацкая самадзейнасць. У нас свой вакальна-інструментальны ансамбль, танцавальная пляцоўка, Дом культуры. Увогуле, сумваць няма калі.

Перад ад'ездам мы аб'ехалі са старшынёй палі калгаса. Усюды дружныя парасткі, зелянела азіміна, узнімаліся густыя травы. І ўсё гэта па ўзгорках, сярод чыстых блакітных азёраў.

Сапраўды прыгажосць тут нейкая незвычайная...

Нібыта ўгадаўшы мае думкі, Яўген Кімстач сказаў:

— Прырода тут цудоўная. З вясны да восені ўвіхаюцца мае хлопцы са сваёй тэхнікай на гэтых узгорках: сеюць, аруць, убіраюць збожжа.

— І нічо не пакідае калгас? — не магу ўтрымацца я ад чарговага пытання.

— Не! — У голасе старшыні чуецца гонар. — Не бягуць, хоць і горад побач. Ды і чаго бегчы? Рабочы дзень у нас, як і там, восем гадзін. Таксама людзі маюць два выходныя на тыдні. Але, мне здаецца, галоўнае ў тым, што гэта ж іх поле. А што можа быць больш святым на зямлі, чым сеяць хлеб і гадаваць дзяцей.

Іван БЕЛАВУС.

Гэта здарылася на золку першага дня вайны ў раёне Пружан. На ўсход рухалася армада фашысцкіх бамбардзіроўшчыкаў. Насустрэч накіраваліся чырваназорныя «астрабкі». Штурман эскадрылі 33-га знішчальнага авіяпалка лейтэнант С. Гудзімаў урэзаўся ў гушчу варожых сцяраятнікаў. Маланкай прайшла доўгая

чарга, і чорны хвост дыму пацягнуўся за падаючай машынай. Але і Гудзімаў аказаўся пад агнём. Загарэўся яго самалёт, скончыўся боекамплект. І тады камуніст павёў свой знішчальнік на «хейнкель»... Подзвіг Сцяпана Гудзімава, які зрабіў паветраны таран, упісаны залатымі літарамі ў летапіс Узброеных Сіл СССР.

На многіх франтах змагаліся баявыя пабрацімы Сцяпана Гудзімава, мужнасцю і адвагай сваёй памнажаючы славу часці. Не ўсе вярнуліся дадому. А тыя, хто застаўся жывым, як святыню, берагуць апапеную вайной дружбу. Час ад часу збіраюцца разам. І няма канца ўспамінам.

Вось і нядаўна былія лётчыкі-знішчальнікі зноў пабывалі на зямлі, дзе застала іх вайна.

НА ЗДЫМКАХ: ветэраны авіяпалка з моладдзю Пружан; праз гады... Сустрэча былых лётчыкаў палка масквіча Г. ЛІПАТАВА і мінчаніна Б. БАРОУСКАГА. Фота Э. КАБЯКА.

на зямлі бацькоў

З ДУБРОВЕНСКИХ ШАБУНЯЎ

... — Хачу ўявіць сабе, як пасля камандзіроўкі ў Савецкі Саюз, недзе ў сярэдзіне лета, вы вяртаецеся ў Злучаныя Штаты, у свае Мілуокі. Пройдзе нейкі час, назавём яго рэдаптацыяй, вашы навуковыя справы, сямейны побыт — усё ваша жыццё ўвойдзе ў старое рэчышча. Ад вашага кароткага візіту ў Мінск застануцца толькі ўспаміны. Што, хутчэй за ўсё, вам прыгадаецца?

— Напэўна, учарашняя прагулка па старому гораду... Гэта за ракой... Недалёка ад «Юбілейнай»...

— Троіцкае прадмесце...

— Так. Адрозне не запомніла назву... Мы хадзілі па гэтых вулках. Кніжная крама. Карчма. Такія мілыя воку і сэрцу дамкі... Добра, вельмі добра, што вы захоўваеце даўніну. Мінчулае... Як яно патрэбна чалавеку. Яно заўсёды было патрэбна, як паязь часоў, пакаленняў, як набытак культуры продкаў. І асабліва патрэбна чалавеку нашага імклівага і такога нервова-напружанага стагоддзя. У нас, у Амерыцы, няма такой даўніны, бо наша гісторыя куды карацейшая, напрыклад, за гісторыю Беларусі. Дык амерыканцы завоззяць з Еўропы замкі, ветракі, розныя пабудовы мінулых стагоддзяў. Але ж гэта — штучнае. А тут такая жамчужына — Троіцкае прадмесце! Натуральная аздоба горада, свая, а не прывезная...

Такое пытанне задаў я Вольге Софер-Бобышавай перад тым, як развітацца з ёю і пажадаць добрай дарогі. І атрымаў нечакана эмацыянальны, амаль што ўсхваляваны адказ. Нечаканы таму, што Вольга, як мне падалося з першага позірку, — уся ў сваёй стыхіі. А стыхія гэта — археалогія, навука, якая патрабуе канкрэтных фактаў, лічбаў, доказаў і лагічных вывадаў. І, напэўна, меней за ўсё — эмоцый. Мэтанакіравааная, дзелавая. Здавалася, яна ні на што навокал не звяртае ўвагі, для яе не існуе нічога, акрамя прадмета сваёй страсці.

Але... Калі я запытаў у Вольгі Софер-Бобышавай, як яна прыйшла ў археалогію, атрымаў таксама нечаканы адказ:

— Праз мастацтва. Я захапілася Пікасо, кубізмам. Пачала брысці да вытокаў кубізму і прыйшла да мастацтва старажытнага Егіпта.

А першае маё пытанне, пасля таго як мы пазнаёміліся і пачаўся экскурс у каменны век, было:

— Вольга...
—...Аляксандраўна. Хоць у нас і няма звычайна ўжываць імя па-бацьку. Але ж я цяпер тут, у Беларусі.

— Вольга Аляксандраўна, адкуль у вас такая добрая руская мова, амаль што без акцэнту?

— З дому. У нас у сям'і гаварылі толькі па-руску. У дзяцінстве яшчэ хадзіла ў суботнюю школу, там выкладалі рускую мову. Зрэшты, гэта мне так прыдалося ў жыцці. Калі мяне пацягнула ў археалогію, я пачала выбіраць свой напрамак. Зацікавіў мяне палеаліт. І тут я ўбачыла, што амаль абсалютна ўсе амерыканцы кідаюцца ў Еўропу. Едуць пераважна ў Францыю вывучаць стаянкі і збіраць матэрыял. А чаму б мне не пацікавіцца Расіяй, падумала я. Мова ж мне даступна.

Вольга была ўражана: такі багаты і амаль што нікому ў Злучаных Штатах Амерыкі невядомы матэрыял! Гэта быў, калі можна так сказаць, эмацыянальны вывад. А рацыянальны, падпарадкаваны лагіцы вучонага:

— У Амерыцы мала цікавацца Расіяй, па-першае, з-за моўнага бар'ера, а па-другое, з-за стэрэатыпага стаўлення да ўсяго рускага, тым больш — савецкага. Яны перакананы, што ўсё самае цікавае, уключаючы і археалогію, можа быць толькі ў Еўропе. А між тым, калі сур'ёзна вывучыла прадмет маёй зацікаўленасці, прадканалася: французы проста разрэкламавалі сябе. Стаянкі верхняга палеаліту там куды бяднейшыя, не можа быць і гаворкі пра параўнанне з цэнтральнай Рускай раўнінай. Калі ўявіць вобразна палеаліт у выглядзе рыбы, а яшчэ лепш — дыназаўра, то ў Францыі — толькі яго галава, можа, хвост, а сярэдзіна яго, самы цэнтр тут, у Расіі.

Навуковая зацікаўленасць прывяла Вольгу Софер-Бобышаву ў Савецкі Саюз. У 1977 годзе яна па лініі навуковага абмену прыязджае ў Маскву. Летам адпраўляецца на Украіну, удзельнічае ў археалагічных раскопках першабытных стаянак. У 1978 годзе ўпершыню трапляе ў Мінск. У Інстытуце археалогіі Акадэміі навук БССР савецкія калегі далі ёй магчымасць паглыбіць свае веды. Чаго варта толькі адна калекцыя касцей пясца з Елісеевіцкай стаянкі на Дзісне, з Юзінава і Нова-Бабовіч! Больш за 30 тысяч асобін! Для вучонага — цэлы скарб.

Вольга была задаволена і навуковымі сувязямі з беларускімі археолагамі, і шчырым абменам думкамі па многіх пытаннях, якія цікавілі, як кажуць, абодва бакі, і самім горадам.

— Але цяпер Мінск лепшы, прыгажэйшы. Тады была зіма, снег. А сёння — май, цвітуць

каштаны. Надоечы мы былі ў батанічным садзе. Так хораша кругом!

І зноў кароткі эмацыянальны імпульс. Можна, ён выпадкова для гэтай дзелавой жанчыны, якая напісала, ні многа ні мала, — тысячу старонак сваёй будучай доктарскай дысертацыі — «Верхні палеаліт цэнтральных раёнаў Рускай раўніны». Хутка павінна выйсці яе манаграфія на англійскай мове, якая запоўніць яшчэ

адзін прагал у амерыканскай навуцы аб прарадзіме чалавека. Магчыма, многіх прымусяць павярнуцца тварам да Расіі.

— Вольга Аляксандраўна, у сваёй тэме вы не маеце канкурэнтаў сярод амерыканскіх вучоных. Але ж ці толькі гэта падштурхнула вас звязаць свой навуковы лёс з Савецкім Саюзам?

— Вядома ж, не толькі. Мая маці — руская, бацька — беларус. Аляксандр Шабуня з Дуброўна. Так што можаце меркаваць самі. У дваццатыя гады вяхор падзей закінуў майго бацьку ў Югаславію. Там нарадзілася я, там прайшлі 8 гадоў майго дзяцінства. Потым пераехалі ў Італію. Звычайны шлях эмігранта — качаваць з месца на месца. У Італіі прайшлі яшчэ пяць гадоў. Цяпер я жыву ў Злучаных Штатах. Выкладаю ва ўніверсітэце горада Мілуокі... Так што я лічу сябе «прафесійным эмігрантам». Бацька расказаў, што ў іх была вялікая сям'я і што нібыта многа засталася ў Дуброўна стрыечных братаў. Пашукаць каго? Але ж столькі часу мінула! Амаль шэсцьдзесят пяць гадоў! Ці застаўся хто пасля вайны...

Раз-пораз у гаворцы Вольгі праскочваюць то адно, то другое беларускія слоўцы. Потым ад супрацоўнікаў інстытута даведваюся, што Вольга Софер-

Бобышава чытае па-беларуску навуковую літаратуру і смела ўключаецца ў гутарку, калі мінскія археолагі пераходзяць на беларускую: хоць і не размаўляе, а добра разумее.

Сёлета навуковыя пошукі зноў прывялі амерыканскага археолага ў Маскву. І вось кароткі візіт — усяго на адзін тыдзень — у Мінск. Кароткі таму, што праграма вучонага вельмі насычана: трэба яшчэ паехаць у Ленінград, папрацаваць у Кіеве, пабываць на раскопках стаянак на Украіне і вярнуцца дамоў, каб Саша паспела здаць экзамены экстрэнам за шосты клас.

Саша — гэта 12-гадовая дачка Вольгі, якая зараз, калі мы гутарым з вучонай, напэўна, сядзіць над урокамі ў пакоі гасцініцы. І так кожны дзень, пакуль маці занята сваёй навукай, Саша выконвае праграму, што атрымала на час паездкі ад школьных настаўнікаў. Маці ўзяла яе з сабой не дзеля турысцкіх прыгод — Саша мусіць за гэты час авалодаць рускай мовай!

Калі заходзіць размова пра радзіму бацькоў Вольгі, пра карані яе роду, яна на імгненне задумваецца, жывыя, дапытлівыя вочы за шырокімі шкельцамі акулераў нібы ўглядаюцца праз адлегласць часу ў аблічча той жывы, адкуль яе бацька.

— Карані? Так. Чалавек павінен ведаць, хто ён і адкуль. Як жа без каранёў? Хіба толькі ліляе, што плавае на вадзе. Але яе трымаюць глыбокія карані, што прараслі ў дно ракі. Мр таму яна такая прыгожая. Не, без каранёў чалавек — шумавінне. І нясе яго нямаведама куды плынь жыцця. А чалавеку трэба прыстаць да свайго берага.

У дзень ад'езду з Мінска Вольга Софер-Бобышава выступіла ў Інстытуце археалогіі з навуковым дакладам, у якім выказала свой погляд на праблемах палеаліту. Яна шчыра падзякавала на развітанне сваім беларускім калегам, што былі да яе такімі ўважлівымі і руплівымі, што дзякуючы ім яна паспела многа зрабіць. Не развіталася назаўсёды. Не, яна абавязкова яшчэ прыедзе ў Беларусь. Нягледзячы ні на якія зігзагі ў палітыцы той краіны, дзе яна жыве. Бо абрываць навуковыя сувязі — тое самае, што сячы сук, на якім сядзіш. Яна павінна грунтоўна заняцца Бердыжскай стаянкай часоў палеаліту. Свой погляд на праблему гэтай стаянкі Вольга Софер-Бобышава ўжо выказала ў дакладзе. Цяпер варта з'ездзіць у Чачэрскае раён, пабываць на месцы. Гэта павінна быць цікавая работа.

Вольга Софер-Бобышава бацька зямлю сваіх продкаў у зімовай белі і ў вясновай квецені. Беларускія калегі ўгаворваюць яе прыехаць увосень, калі красуе бабіна лета.

Але ўсё гэта — эмацыянальны бок справы, фон, на якім праходзіць жыццё. Галоўнае ж для яе — навука.

А можа галоўнае тое, што ў чалавека ёсць свой бераг? Есць зямля, на якой ты адчуваеш сябе, як у роднай хаце?

В. КРАСЛАУСКИ.

НА ЗДЫМКАХ: амерыканскі археолаг Вольга Софер-Бобышава; В. Софер-Бобышава сярод вучоных Інстытута археалогіі Акадэміі навук БССР (справа налева); доктар гістарычных навук Леанід Побаль, кандыдат географічных навук Алена Калечыц, кандыдат гістарычных навук Георгій Штыхаў. Фота С. КРЫЦКАГА.

ВОСТОК—ЗАПАД: ИНТЕРЕС К СОТРУДНИЧЕСТВУ С СОВЕТСКИМ СОЮЗОМ НЕ ОСЛАБЕВАЕТ

ПОЛОЖИТЕЛЬНЫЕ РЕЗУЛЬТАТЫ

Усилия администрации США принудить деловые круги Запада к отказу от сотрудничества с социалистическими государствами, добиться ограничения экспорта в эти страны, увеличить давление на Советский Союз путем распространения «санкций» оказались «ударом по воде».

Экономические и научно-технические связи Советского Союза продолжают успешно развиваться. В 1982 году внешнеторговый оборот СССР возрос на 9 процентов и достиг почти 120 миллиардов рублей (порядка 165 миллиардов долларов), а его деловыми партнерами были 143 государства. В Москве действуют около 250 представительств иностранных фирм, банков и организаций. Ежегодно для коммерческих и технических переговоров в СССР приезжают десятки тысяч иностранных бизнесменов и специалистов.

Только в этом полугодии СССР посетили свыше 250 представителей деловых кругов Японии, представители 56 французских фирм и 200 фирм Великобритании, большая группа итальянских промышленников и коммерсантов. В Москве прошли заседания советско-шведской и советско-норвежской комиссий по экономическому и научно-техническому сотрудничеству.

Все это наглядно свидетельствует о большом практическом интересе деловых кругов Запада к развитию сотрудничества с СССР, желании сохранить уже достигнутые положительные результаты. Подтверждение тому и многочисленные заявления их представителей.

— Наши страны — традиционные торговые партнеры, — говорит один из руководителей концерна «Империал Кемикл Индастриз» (Великобритания) Р. Френч, одновременно являющийся председателем исполкома Британо-советской торговой палаты. — Главным препятствием в развитии экономических отношений между ними я считаю отсутствие доброжелательности со стороны нашего правительства. Однако британские деловые круги полны решимости развивать торговлю с вашей страной.

Товарооборот японской компании «Сумитомо» с советскими внешнеторговыми объединениями в 1982 году приблизился к миллиарду долларов. Поэтому для «Сумитомо», считает ее президент Ю. Сибаяма, убыточно сокращать взаимовыгодное сотрудничество с советскими партнерами. Глава московского представительства фирмы «Иточу» Т. Мацусима с сожалением отмечает, что из-за известных «ковбойских» санкций ее торговля с СССР в прошлом году сократилась на 100 миллионов долларов. Тем не менее, считает Мацусима, невозможно перечеркнуть добрые результаты многолетнего сотрудничества, которое так необходимо фирме.

Между советскими организациями и зарубежными компаниями, фирмами, банками сложились и развиваются самые различные формы делового сотрудничества. Эти связи позволя-

ют сотням иностранных предприятий обеспечить загрузку производственных мощностей, занятость многих тысяч рабочих и служащих.

Так, сотрудничество с советскими партнерами на компенсационной основе, отмечает глава представительства концерна «Монтэдисон» (Италия) в Москве К. Тальяпетра, стало фундаментом успешной коммерческой деятельности. «В соответствии с первым Генеральным соглашением, — говорит он, — в СССР было поставлено оборудование для 9 химических заводов. Проектная фирма «Текнимонт», входящая в концерн, привлекла для этого 500 итальянских предприятий, работающих в области машиностроения и производства контрольно-измерительных приборов. В обмен из СССР получаем в больших объемах необходимые нам продукты нефтехимии. Интересно развивается наше научно-техническое сотрудничество с советскими организациями, в том числе в области химии, фармацевтики, охраны окружающей среды.

Увеличением контрактов и коммерческих предложений доволен В. Кениг — глава московского представительства фирмы «Антон Олерт» (ФРГ), для которой СССР — основной торговый партнер. Только в 1982 году фирма получила советские заказы на автоматические линии по упаковке конфет, муки в пакеты, сигарет, для розлива виноградных вин, изготовления бензобаков из пластмассы для легковых автомобилей. «Антон Олерт» будет поставлять также в СССР электрооборудование для экспортного газопровода, АСУ для электростанций, машины для изготовления спортивной обуви.

Большое удовлетворение состоянием коммерческих связей и перспективами их развития выразили руководители финских акционерных обществ «Альстрем», «Стремберг» и «Тхоместо», находившиеся недавно в Москве по случаю открытия их совместного представительства. Поставки в СССР оборудования для Норильского горно-металлургического и Светогорского целлюлозно-бумажного комбинатов, предприятий в Архангельске и Котласе, крупные закупки советских товаров, судового оборудования, промышленная кооперация с советской стороной, в частности в создании электровозов, дизельных электростанций, по словам финских бизнесменов, помогают их компаниям решать многие проблемы, вызванные трудным положением в мировой капиталистической экономике и внешней торговле.

Таким образом, практика свидетельствует, что старые и новые нити торгово-экономических связей соединяют СССР и страны Запада. Из них сплетена живая ткань взаимовыгодных отношений, дальнейшее развитие и укрепление которых отвечает интересам всех народов, делу мирного сотрудничества на нашей планете.

(АПН).

Цікі куток.

Фота С. КРЫЦКАГА.

скаюць магчымасць выдзнення то «абмежаванай», то «зацяжкай» ядзернай вайны, нанясення «першага ядзернага удару» і да т. п.

У Савецкім Саюзе нават прапаганда вайны забаронена, а вось у ЗША прыдумваюць нейкія «дапушчальныя» варыянты выдзнення яе. Прычым, амаль у кожным выступленні кіраўнікоў Вашынгтона — злосныя выпадкі супраць Савецкага Саюза. Нашу крайню стараюцца паказаць як нейкага... «агрэсара»? Запалохваюць неіснуючай «савецкай пагрозай».

Гэтай прапагандзе вераць з кожным днём усё менш і менш людзей. Уклад нашай краіны ў справу міру агульнавядомы. Менавіта СССР выступіў з

ініцыятывай не прымяняць першым ядзерную зброю, унёс шэраг прапановаў па скарачэнню колькасці ўзбраенняў. У той час, як Злучаныя Штаты Амерыкі дамагаюцца размяшчэння 600 ракет у краінах Заходняй Еўропы.

Як паведамляе амерыканскі друк, на даследаванні і распрацоўку новых, самых сучасных відаў узбраення Пентагон мае намер выдаткаваць у 1984—1988 фінансавых гадах гіганцкую суму — 167 мільярдаў долараў. Адкуль жа пасля гэтага ўзяць сродкі для ліквідацыі беспрацоўя, на іншыя сацыяльныя патрэбы?!

Навошта ж ЗША такая гонка ўзбраенняў, падрыхтоўка да новай страшэннай вайны? Не, Стэнлі, вінавата тут не «савецкая пагроза», у якую, як відаць з п'ямага, верыш і ты. Ніякай пагрозы ЗША з боку СССР не існавала і не існуе.

Каб пераканацца ў гэтым, давай прачытаем кнігу былога прэзідэнта Злучаных Штатаў Амерыкі Р. Ніксана «Сапраўдная вайна» (1980 год). Прачытаем адно выказванне: «Савецкая пагроза ёсць не што іншае, як поспехі, дасягнутыя народамі ў іх імнненні скінучы яро імперыялізму ўвогуле і амерыканскага імперыялізму, у прыватнасці; гэта не што іншае, як тое, што многія краіны пайшлі шляхам некапіталістычнага развіцця ў апошнія гады».

Прасцей кажучы, народы свету не хочуць падпарадкоўвацца палітыцы ЗША. Яны выбіраюць самастойны шлях да шчасця і росквіту, тую сацыяльную і палітычную сістэму, якая забяспечыць такі росквіт.

Гэтая палітыка не па нутры цяперашняй адміністрацыі Вашынгтона. І яна ў адказ ідзе па шляху гонкі ўзбраенняў, па самагубнаму шляху вайны.

Вось што добра разумеюць дзеці Савецкага Саюза, якія даюць адказы сваім амерыканскім ровеснікам, адкрываюць ім вочы на сутнасць такой важнай справы, як барацьба за мір.

А што такое вайна, у Злучаных Штатах Амерыкі ведаюць нямногія. Таму што, піша ў «Пионерскую правду» сямікласнік з Вінніцкай вобласці, звяртаючыся да амерыканскіх ровеснікаў: «На вашай зямлі не было вайны. Сталінграда і Саласпілса, не было Хатыні і 900 блакадных дзён Ленінграда. У нас усё гэта было...»

У войнах, як правіла, гіне шмат дзяцей. «У маёй бабулі, — чытаем мы ў п'ямым ў рэдакцыю Іны Рылскай з вёскі Боркі Брэсцкай вобласці, — было 10 дзяцей, засталася пяцёра. Самай маленькай Ніне споўнілася восем гадоў. Але і яе не пашкадавалі фашысты...»

У сваіх п'ямых савецкія дзеці выказваюць надзею, што іх амерыканскія ровеснікі і ўсе амерыканцы зразумеюць, што наш народ не хоча вайны. «Пионерская правда» змясціла зварот членаў Клуба інтэрнацыянальнай дружбы імя Юрыя Гагарына Маскоўскага гарадскога Палаца піянераў і школьнікаў да амерыканскіх дзяцей:

«Мы заклікаем вас, нашы ровеснікі, яшчэ больш рашуча і гучна весці дыялог амерыканскіх і савецкіх дзяцей аб міры. Ён дапаможа нам яшчэ лепш зразумець адзін аднаго ў імя нашай шчаслівай будучыні, у імя будучыні дзяцей усіх краін».

Хацелася б, каб гэты зварот пачулі не толькі амерыканскія дзеці, але і твая дарослыя, што вызначаюць сёння знешнюю палітыку ЗША.

Яўген ТУРАЙКЕВІЧ.

РАЗМОВА ПА-ДАРОСЛАМУ,

АБО НЕКАЛЬКІ АДКАЗАЎ НА ПІСЬМЫ АМЕРЫКАНСКІХ ШКОЛЬНІКАЎ

юць падзеі, што адбываюцца цяпер у неспакойным свеце.

«Я чула, — піша амерыканская дзяўчынка Іладзіс Лакр, — што наш урад збіраецца зменшыць выдаткі на сацыяльныя патрэбы і накіраваць гэтыя сродкі на вытворчасць атамных бомб. Калі паміж СССР і ЗША будзе атамная вайна, усе загінуць, а мы, дзеці, не хочам гэтага. Мы хацелі б мець будучыню».

Такога і іншага зместу п'ямы ад амерыканскіх дзяцей адрасаваны і ўраду нашай краіны, і сваім ровеснікам у СССР.

На лісты даюцца адпаведныя адказы. На п'ямы, напрыклад, толькі з Каліфорніі ўсеагульная газета «Пионерская правда» атрымала больш за дваццаць тысяч адказаў ад сваіх юных чытачоў. Аб чым пішуць савецкія школьнікі? Яны раскажваюць аб тым, як дзяржава клопатліва пра іх ішча: слівае дзяцінства. Прыводзіць лічбы: за гады адзінаццаці гадоў і пяцігодкі ў СССР пабудаваны школы на 1,8 мільёна вучнёўскіх месцаў, працягвае развіццё сетка дашкольных устаноў, якія сёння наведваюць 15 мільёнаў малыхшоў, і многае іншае.

Вось некалькі слоў з п'яма вучняў адной з мінскіх школ, якое яны збіраліся таксама даслаць у рэдакцыю газеты «Пионерская правда»:

«Паважаная Іладзіс! Ці прыходзіла табе ў школе рашаць задачы з арыфметычнай лічбы і трылён 600 мільярдаў? Упэўнены, што не. Да такой астранамічнай лічбы плануе ўрад ЗША давесці расходы на ўзбраенне к 1987 году. І гэта робіцца ім для таго, каб забраць наша, тваё дзяцінства, анішчыць усё жывое на зямлі...»

Калі размова зайшла пра лічбы, то прывядзем для параўнання яшчэ некалькі.

Сёння ў свеце 250 мільёнаў дзяцей пакутуюць ад голаду. А ўсяго адной дзесятай часткі сродкаў, якія затраціў да гэтага часу арганізацыя блок НАТО на ўзбраенне, хапіла б, каб забяспечыць такіх дзяцей усім неабходным на працягу сарака год!

Ці ж ведаеш ты, Іладзіс, што ў Злучаных Штатах Амерыкі, паводле падлікаў вашых жа прафсаюзных кіраўнікоў, каля 20 мільёнаў беспрацоўных — «лішніх людзей», як прынята ў вас гаварыць? Людзей, якія не маюць сродкаў для існавання — галодных, раздзетых, пазбаўленых кватэр. Усяго невялікі працэнт, узяты з фондаў узбраення, даў бы ім усё неабходнае для шчаслівага жыцця. Але цяперашні ўрад ЗША не пойдзе на гэта. Чаму?

Каб адказаць на пастаўленае пытанне, звернемся яшчэ да аднаго п'яма з Каліфорніі ў Савецкі Саюз.

«Я не хачу, каб вы ваявалі з намі. Я хачу міру на зямлі. Калі ласка, не пачынайце вайну супраць нас. Я хачу жыць, а не памерці».

З глыбокай павагай Стэнлі Мак». Адрозна хочацца задаць пытанне: «А ці прыйшлося табе, Стэнлі, чытаць адказ, які, дарэчы, быў змешчаны і ў газетах ЗША. Генеральнага сакратара ЦК КПСС Ю. У. Андропова на пытанні амерыканскай п'яцікласніцы Саманты Сміт?»

У п'яме кіраўніка Савецкай дзяржавы ёсць такія словы: «Ніхто ў нашай вялікай і цудоўнай краіне — ні рабочыя, ні сяляне, ні пісьменнікі і ўрачы, ні дарослыя і дзеці, ні члены ўрада — не хочуць ні вялікай, ні «малой» вайны. ...Мы хочам міру для сябе і для ўсіх народаў планеты».

Гэта амерыканскія кіраўнікі дапу-

У Маскве, на сцэне Крамлёўскага Палаца з'ездаў, адбылася прэм'ера балета народнага артыста БССР кампазітара Я. Глебава «Маленькі прынц» па матывах аднайменнай казкі А. дэ Сент-Экзюперы. Спектакль пастаўлены балетнай трупай Дзяржаўнага акадэмічнага Вялікага тэатра Саюза ССР.
НА ЗДЫМКАХ: у глядзельнай зале Крамлёўскага Палаца з'ездаў; сцэна з балета.

Фота У. МЯЖЭВІЧА.

3 НЕВЫЧЭРПНЫХ НАРОДНЫХ КРЫНІЦ

НОВЫ ЛАД СТАРОЙ ПЕСНІ

Выступленні народнага фальклорна-этнографічнага ансамбля «Лявоніха» з саўгаса «Сцяг Кастрычніка» Бярэзінскага раёна карыстаюцца ў рэспубліцы заслужаным поспехам. Спяваюць у ім жанчынкі трох навакольных вёсак. Песня пасябрала жанчын, розных па ўзросту, прафесіі, характару. Марыя Капко — ветэран калектыву. Спявае ў «Лявонісе» з першых дзён яе заснавання. Цяпер яна пенсіянерка, вельмі ганарыцца тым, што яе дзейнасць як артысткі народнага ансамбля адзначана ўрадавай узнагародай. Шмат гадоў спяваюць разам з ёй палювод Тамара Баразна, жывёлаводы Марыя Селівончык і Лідзія Архіпава, Вера і Вольга Жукоўскія. Збіраюцца яны іншым разам і прыгадоўваюць самае першае сваё выступленне на сцэне... Пятнаццаць год прайшло з тае пары. А пачалося ўсё з прыезду ў іх вёску Трасцяніцу дырэктара Бярэзінскага раённага Дома культуры Генадзя Яфрэмава. Заслухаўся ён цудоўнымі тамашнімі песнямі і прапанаваў жанчынам прыняць удзел у дэкадзе народнай творчасці, якая пачыналася тады ў рэспубліцы. Збянтэжыліся лявонікі, адневацца пачалі. Але Яфрэмаў настойваў, бо быў упэўнены, што ў самабытных песнях ёсць тая глыбіня і прыгажосць, якая здольна зачараваць кожнага. Пераканаў ён жанчын. Для першага выступлення яны абралі тры песні: «Удовачка», «Вядзерачка», «І туды гара, і сюды гара». Доўга рыхтаваліся да канцэрта: выцягвалі з куфэркаў старадаўнія саматканні ў рознакаляровых палосках спадні-

цы, бяліткія вышываныя сарочкі, маліўнічыя фартухі з карункамі, часта збіраліся на рэпетыцыі.

І вось першы канцэрт у райцэнтры. На сцэну выйшлі дваццаць жанчын, сціпла сталі ў рад. Свята бязлітасна падкрэслівала маршчыны на іх тварах, вузлаватыя напрацаваныя рукі. Немаладыя былі ўжо гэтыя жанчыны ва ўборах свайго юнацтва. Але вось яны заспявалі і, здаецца, адразу памаладзелі. Толькі вочы глядзелі сумна: песня была старадаўняя, аб гаротнай долі сялянкі, аб надзеях яе, марах пра шчасце. Кожная са спявачак нібы апавядала аб сваіх маці і бабулях...

Апладзіравалі трасцяніцкім «артыстам» доўга, шчыра, гарача. Ад хвалявання ў іх на вачах нават паказаліся слёзы. Цяпер ужо і самыя недаверлівыя з іх пераканаліся, што сапраўды старадаўнія трасцяніцкія песні цікавыя і патрэбныя людзям.

Прачуўшы аб новым самадзейным калектыве, пачалі прыходзіць сюды спявачкі з суседніх вёсак. Разам збіраліся і вырашалі, якія песні выконваць, бо кожная вёска прыносіла сюды свае. Мноства старых, малавядомых песень набылі ў ансамблі новае жыццё.

Летась адзначыла «Лявоніха» наваселле: саўгас выдзеліў ёй новы прасторны будынак з пакоямі для рэпетыцый, танцавальнай залай. Выраслі стварыць тут і музей народнай творчасці. З любоўю збіралі жанчыны экспанаты для яго: стракатыя посцілкі, вышываныя ручнікі, лепшыя ўзоры мясцовага адзення.

Утульна цяпер у клубе-музеі, дзверы якога заўсёды гасціна адчынены для наведвальнікаў. Многа ў «Лявоніхі» сяброў, і не толькі ў нашай рэспубліцы, але і па ўсёй краіне. Даўнія творчыя сувязі звязваюць самадзейных артыстаў з народным ансамблем песні і танца «Іадоні» («Салавей») з Махарадзьеўскага раёна Грузінскай ССР, хорам з калгаса «Большавік» Рыжскага раёна Латвійскай ССР, фальклорным калектывам Вільнюскага навукова-даследчага інстытута электраграфіі з Літоўскай ССР. Шмат гадоў сустракаюцца яны, ездзяць адзін да аднаго ў гасці, выступаюць з творчымі справаздачамі.

У саўгасе «Сцяг Кастрычніка» ганарацца сваім калектывам. Кіраўніцтва стараецца ва ўсім дапамагаць ансамблю. Пастаянна для канцэртаў выдзяляецца саўгасны транспарт, даецца матэрыяльная дапамога ўдзельнікам на час выездаў з канцэртамі, аплачваюцца білеты на чыгуны. За сродкі саўгаса пашыты некалькі камплектаў прыгожых сцэнічных убораў. Вядома, такая ўвага да патрэб самадзейных артыстаў дапамагае ім у творчасці.

На долю «Лявоніхі» неаднаразова выпадаў гонар удзельнічаць у святочных канцэртах у сталіцы рэспублікі. Выступалі жанчыны на Краснай плошчы ў Маскве, у Кіеве, Чарнігаве, Рызе, Вільнюсе, Тбілісі, Батумі, на адкрыцці фантанаў у Петрадварцы. Некалькі перадач аб ансамблі створана на Цэнтральным і Беларуска-тэлебачанні, трасцяніцкія песні ўвайшлі ў фонд Беларускага радыё.

В. ТРАМБІЦКАЯ.

ПЕСНЯ, ЯКАЯ СТАЛА ГІМНАМ ПРАЦОЎНЫХ УСІХ КРАІН СВЕТУ

ЯНКА КУПАЛА — ПЕРАКЛАДЧЫК «ІНТЭРНАЦЫЯНАЛА»

Амаль сто гадоў таму назад упершыню прагучала песня, якая потым стала гімнам пралетарыята ўсяго свету. Яна была блізкай, зразумелай усім працоўным, клікала на барацьбу супраць капіталістычнага прыгнёту, за перамогу новага сацыяльнага ладу.

Высока цаніў значэнне «Інтернацыянала» У. І. Ленін, які лічыў яго аўтара Эжэна Пацье «адным з самых вялікіх прапагандыстаў праз песню».

«Інтернацыянал», аднак, не адразу загучаў на мовах свету. Нават у сябе на радзіме, у Францыі, ён упершыню быў надрукаваны толькі праз шаснаццаць год пасля яго стварэння, перад самай смерцю Э. Пацье. Асабліва папулярнасць набыў «Інтернацыянал», калі рабочы-дрэвапрацоўшчык з Ліля П'ер Дэгейтэр напісаў да яго ў 1888 годзе музыку.

Першы вершаваны пераклад «Інтернацыянала» на рускай мове з'явіўся ў 1902 годзе. Перакладчыкам быў рускі рэвалюцыянер-эмігрант А. Коц. У 1905 годзе пралетарскі гімн быў надрукаваны ў шматлікіх зборніках рэвалюцыйных песень, якія выдаваліся ў той час амаль у кожным буйным рускім горадзе. «Інтернацыянал» распаўсюджвалі ў рукапісах, завучвалі на памяць, спявалі на маёўках, дэманстрацыях, сходках. А пасля Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі «Інтернацыянал» стаў нацыянальным гімнам Савецкай дзяржавы і загучаў па-новаму: замест «это будет последний бой» пачалі спяваць: «Это есть наш последний...» Пад гукі «Інтернацыянала» ўзводзіліся Магітка і Днепрагэс. З яго словамі ў бой з фашызмам у гады Вялікай Айчыннай вайны. Да 1944 года ён быў Дзяржаўным гімнам Краіны Саветаў.

На рускай мове існуе больш дзясці варыянтаў перакладу «Інтернацыянала». Прырытэт у пазытым перакладзе «Інтернацыянала» на беларускую мову належыць выдатнаму песняру Беларускага народа, аднаму з заснавальнікаў перакладчыцкай справы ў Беларусі — Янку Купалу. Ягонаму яму належыць высокамастацкія пераклады з рускай, украінскай, польскай літаратур.

«Інтернацыянал» — гэта адзіны паэтычны твор, які быў перакладзены Я. Купалам з французскай мовы. Магчыма, што гэта і спарадзіла ў некаторых пэўных сумненні наконт таго, што пераклад «Інтернацыянала» рабіўся з арыгінала. Можна дапусціць, што сумненні скептыкаў узмацняліся і ад паведамлення ў газеце «Савецкая Беларусь» за 23 красавіка 1921 года, дзе пісалася: «Вядомым беларускім пісьменнікам Янкам Купалам пераложан на беларускую мову «Інтернацыянал». Пакуль што перакладчык яго не друкуе, бо хоча звернуць з французскім арыгіналам».

Усе сумненні вельмі доказна абвяргае вядомы беларускі перакладчык, аўтар шматлікіх артыкулаў па тэорыі і практыцы перакладу Я. Семяжон, а таксама літаратуразнавец, кампэтантны даследчык творчай дзейнасці і жыцця Я. Купалы М. Ярош. Сутнасць аргументаў гэтых спецыялістаў на карысць таго, што пераклад «Інтернацыянала» рабіўся Я. Купалам з арыгінала, зводзіцца да наступнага. Па-першае, уносіцца яс-

насць, што, сапраўды, падчас калі з'явіўся артыкул у «Савецкай Беларусі», гаворка маглі ісці толькі пра пераклад з рускага, створанага А. Коцам. Па-другое, абгрунтавана даказваецца, што Я. Купала дастаткова глыбока ведаў французскую мову. Курсы Чарнябурзе, давалі такі аб'ём ведаў у галіне засваення французскай мовы, які, па словах Я. Семяжона, прыраўноўваецца да праграмы сучаснай філалагічнай вышэйшай навучальнай установы. Акрамя таго, Я. Купала ў любы час мог атрымаць кваліфікаваную «хатнюю» кансультацыю: дзецца паэта Эмілія Станкевіч (дзявочае прозвішча Манэ), па нацыянальнасці французжанка, вырасла ў Парыжы, выкладала французскую мову ў гімназіях Вільні. Дасканала валодала французскай мовай і яе дачка Уладзіслава Францаўна, жонка паэта. Акрамя таго, падкрэслім, што ў 1921 годзе рускі пераклад А. Коца быў яшчэ няпоўны. Прапушчаныя тры строфы А. Коца пераклаў толькі ў 1931 годзе, а апублікаваны яны яшчэ пазней — у 1937 годзе. Купалаўскі ж пераклад «Інтернацыянала» ў поўным выглядзе з'явіўся ўжо ў 1921 годзе. А гэта значыць, што Я. Купала не мог выкарыстаць рускага перакладу А. Коца. І яшчэ, самае галоўнае, што параўнальны аналіз тэксту перакладу і арыгінала сведчыць пра тое, што Я. Купала стварыў свой пераклад «Інтернацыянала», карыстаючыся французскім тэкстам пралетарскага гімна.

Узнаўляючы на беларускай мове бессмяротны твор Э. Пацье, Я. Купала вырашаў не толькі вельмі важную ў грамадска-палітычным і прапагандысцкім плане, але і надзвычай складаную перакладчыцкую задачу. Неабходна было данесці палітычную звестаранасць зместу верша французскага пісьменніка-камунара, перадаць асаблівасці яго паэтыкі. «Інтернацыянал» — гэта песня, а значыць, Я. Купалу трэба было надаць свайму перакладу адпаведны музычны лад. Складанасць прэцы перакладчыка ўзмацнялася яшчэ тым, што яму неабходна было захаваць эмацыянальную палымнасць заклікаў «Інтернацыянала». Акрамя таго, трэба мець на ўвазе, што ў тэксту арыгінала адлюстраваны некаторыя палажэнні і лозунгі, якія ўвайшлі ва ўстаноўчы маніфест і статут I-га Інтернацыянала, заснаванага К. Марксам і Ф. Энгельсам у 1864 годзе. А гэта абавязвала перакладчыка быць максімальна ўважлівым пры перадачы і інтэрпрэтацыі зместу верша Э. Пацье.

Што тычыцца выбару вершаванага памеру беларускага перакладу «Інтернацыянала» (чатырохстопны ямб, у прыпеве — трохстопны), то ён дыктаваўся музыкай П. Дэгейтэра. І калі б Я. Купала выбраў які-небудзь іншы памер, то яго было б немагчыма праспяваць у межах знаёмай мелодыі.

Праўда, у першых двух радках прыпева музыка Дэгейтэра патрабуе анапеста, бо музычны націск стаіць на трэцім і шостым складах:

C'est la lutte finale:

Groupons-nous, et demain...
Гэта заўважыў і перадаў у сваім перакладзе Я. Купала, і радкі арыгінала лёгка спяваюцца на беларускай мове:

Новы кінатэатр «Зорка Венера» ў горадзе Салігорску.

Фота Я. КАЗЮЛІ.

**Гэта бой наш астатні
За працоўны народ,
Каб у лучнасці братняй
Узняўся людскі род.**

Роля прылеву, а менавіта з яго пачынаецца і ім заканчваецца купалаўскі пераклад «Інтэрнацыянала», — вельмі важная ў песні. Прыпеў надае ёй завершанасць, дазваляе выдзеліць, завастрыць увагу на істотнай, галоўнай думцы аўтара. Я. Купала ў цэлым пасляхова справіўся з перакладам прыпева «Інтэрнацыянала».

Першая строфа міжнароднага пралетарскага гімна самая змацьянальная, самая яркая. У ёй на ўвесь голас раздаецца непасрэднае заклік да барацьбы, да паўстання, да канкрэтных актывічных дзеянняў.

Заяраючыся да прыгнечаных людзей працы ўсёй зямлі, Э. Пацье гаворыць пра іх як аб «праклятых», «катаржніках голаду». Гэтыя моцныя экспрэсіўныя характарыстыкі захоўвае і Я. Купала ў сваім перакладзе:

**Паўстань, пракляццем
катаваным!
Паўстань, хто з голаду век
пых!**

**Бурліць наш розум
ўзбунтаваны.
Няволі кліча рваць ланцуг!**

**Стары парадак мы зруйнуем
Магутным выбухам сваім
І свет на новы лад збудуем:
Хто быў нічым —
той будзе ўсім!**

Чатыры разы гучыць у арыгінале палыманы заклік «Debout!» («Паўстань!»). Гэта надае дадатковае змацьянальнае гучанне твору. Я. Купала толькі двойчы перадае гэты паўтор, аднак пераклад не траціць змацьянальнай афарбоўкі, дынамізму і сілы. Гэта ў першую чаргу дасягаецца адпаведнымі чаргу дасягаецца адпаведнымі лексічнымі сродкамі: «катаваным», «з голаду век пых», «узбунтаваны», «рваць ланцуг», «збудуем», якіх у арыгінале няма. Цудоўны прыклад таго, як Я. Купала ўмеа кампенсавач перабэжваючы ў мастацкім перакладзе страты.

Мае, безумоўна, рацыю Я. Семяжон, калі ў сваім аналізе купалаўскага перакладу «Інтэрнацыянала» гаворыць: «Не ўсе перакладчыкі песні-гімна збераглі ў сваіх перакладах адну з самых яркавых у гэтай строфе метафар — параўнанне людскога розуму з клекатаннем магутнага вулкана. Купала яе збераг».

**Бурліць наш розум
ўзбунтаваны,
Няволі кліча рваць ланцуг.**

Я. Купала вельмі творча працуе з арыгіналам, які для яго заўсёды адно мастацкае цэлае. Страчаючы ў адным, ён абавязкова дасягае ўдачы ў іншым месцы. Я. Купала ўзмацніў, напрыклад, сёмы радок першай строфы: «Le monde va changer de base» («Свет зменіцца ў сваёй аснове»), бо яго пераклад: «І свет на новы лад збудуем» падкрэслівае актывіную пазіцыю змагароў за вызваленне: свет зменіцца не сам па сабе, а яго па-свойму, па-новаму пабудуе рабочы клас, беднота. Варыянт Я. Купалы не суларэчыць асноўнай думцы Э. Пацье, а наадварот, выкрэшталізоўвае яе.

Асноўны пафас другой строфы скіраваны на тое, каб сцвердзіць, што ніхто акрамя саміх «producteurs» («працаўнікоў») не прынясе ім выратавання. Гэта пераклікаецца з палажэннем статута 1-га Інтэрнацыянала: «Прымаючы пад увагу, што вызваленне рабочага класа павінна быць заваявана самім рабочым класам...»

**Пераклад Я. Купалы:
Ніхто не дасць самохаць
волі —**

**Ні бог, ні цар, ні багатыр,
Даб'ёмся самі лепшай долі...
Дабро для ўсіх — наш
правадыр!**

Гэтае чатырохрадкоўе перакладзена вельмі блізка да арыгінала. Прычым чацвёрты радок «Décretions le salut commun» («Дэкрэтуем грамадскі паратунак») у Купалы больш выразна, чым у Э. Пацье, перадае гуманістычную сутнасць будучага грамадства.

Абмежаваныя магчымасці нашага артыкула не дазваляюць спыніцца на падрабязным аналізе перакладу ўсіх шасці строф «Інтэрнацыянала». Хочацца, аднак, ахарактарызаваць пераклад Я. Купалы яшчэ адной, пятай строфай. Яна першапачаткова не была перакладзена ні А. Коцам, ні Я. Купалам. Па свайму зместу і характару гэтая строфа — антываенная. У ёй Э. Пацье выказвае суровае асуджэнне мілітарызму, заклікае салдат да забастоўкі: «Crosse en l'air et rompons les rangs» («Штыкі — у зямлю! Пакінем шарэнгі!»). Менавіта гэтая строфа выклікала асаблівыя судовыя рэпрэсіі: у ёй бачылі заклік да дзэзерцірства, непаслушэнства, паўстання.

**Пераклад Я. Купалы:
Цары палілі нас манюю.
Дык нам спакой, а ім вайна.
Супроць вайны пайдзём
вайною:**

Душа ў салдаты — ні адна.

**Калі ж уладзяць з намі
гулі —
Пагоняць нас на бой за іх,
То будуць знаць, што нашы
кулі
Пачнуць страляць па іх саміх.**

Перакладзі першы радок надзвычай цяжка, бо і ў арыгінале яго змест выяўлены не зусім ясна. Слова «fumées» літаральна азначае вінныя пары, п'яны чад. Рускі даследчык і адзін з перакладчыкаў на рускую мову «Інтэрнацыянала» В. Дзмітрыеў слушна сцвярджае, што ў даным выпадку слова «fumées» трэба разумець як «чад шавінізму, нацыянальнай варожасці, якім улады атручваюць свядомасць народных мас, каб іх лягчэй было ўцягваць у войны». Пераклад А. Коца максімальна наблізіўся да сэнсу арыгінала:

**Довольно, королям в угоду,
Дурманить нас в чаду войны!
Яшчэ дакладней гэта гучыць у В. Дзмітрыева:**

**Людей пьянят войны
дурманом.**

Нагадаем, аднак, што пераклад гэтай строфы А. Коцам пабачыў свет толькі ў 1937 годзе, а В. Дзмітрыева — яшчэ пазней — у 1948-м. Гэта лішні раз сведчыць пра тое, што ў 1921 годзе Я. Купала самастойна працаваў непасрэдна з арыгіналам. Яго варыянт: «Цары палілі нас манюю» перадае ў цэлым сэнс арыгінала, хоць не зусім удакладняе, якою манюю цары палілі народы. Паўторым, што і арыгінал у даным выпадку не зусім канкрэтны і таму варыянт Я. Купалы можна лічыць здавальняючым. Тым больш, што антываенны пафас арыгінала, які нібы прыглушаецца ў перакладзе першага радка, па-майстэрску кампенсуецца Я. Купалам трыма наступнымі радкамі:

**Дык нам спакой, а ім вайна,
Супроць вайны пайдзём
вайною:
Душа ў салдаты — ні адна.**

Цудоўна перадае Я. Купала і сэнс апошняга чатырохрадкоўя. «Калі ж уладзяць з намі гулі» — здаецца, няма слова «гулі» ў арыгінале, дзе сказана: «S'ils s'obstinent, les cannibales, à faire de nous des héros...» («Калі ж канібалы заўпарцяцца і захочуць зрабіць з нас герояў...»). Але гэты радкі напоўнены іроніяй, бо гэрым можна стаць толькі ў барацьбе за працоўных, а не за канібалаў, для якіх войны — гэта сапраўды «гулі». Як бачым, Я. Купала ўмеў не толькі разумець асноўны змест арыгінала, асабліваці яго формы, паэтыкі, але і адчуць, і перадаць у перакладзе ўнутраны падтэкст першатвора, яго найдрабнейшыя адценні. Без ведання — і даволі дасканалы — французскай мовы дайсці да гэтага пры перакладзе «Інтэрнацыянала» ён не змог бы.

Такім чынам, пераклад «Інтэрнацыянала» на беларускую мову, здзейснены Я. Купалам, вызначаецца высокай ступенню дакладнасці ў адносінах да арыгінала, адэкватна перадае яго палыманы пафас і паэтычны асабліваці.

Леанід КАЗЫРА.

МАЛАДЫЯ НЕМЦЫ З ЗАХОДНЯГА БЕРЛІНА ПРЫЕХАЛІ У МІНСК,

КАБ СУСТРЭЦА З ПІСЬМЕННІКАМІ

**«МЫ ВАМ ВЕРЫМ БОЛЬШ,
ЧЫМ СВАІМ БАЦЬКАМ...»**

38 гадоў Еўропа пад мірным небам, 38 гадоў наша Беларусь будзе мірнае жыццё. І калі да нас прыязджаюць пагасціць, мы, гаспадары, імкнёмся ў першую чаргу расказаць і паказаць свае поспехі. Госці бачаць фабрыкі, заводы, школы, музеі, спартыўныя комплексы, гарады і вёскі, пабудаваныя за пасляваенны час. Новых сяброў запрашаюць да сябе ў дом савецкія людзі. А ў гасцях, за сталом, прагучыць галоўны тост: за мір! Наш народ не забудзе вайну, бо вельмі дарагой цаной ён заплаціў за сённяшні дзень. Толькі ў Беларусі загінуў кожны чацвёрты. Два з паловай мільёны чалавек...

«Гэта нават больш, чым насельніцтва маёй радзімы», — сказала наша гасця з Заходняга Берліна, маладая дзяўчына, якая прыехала ў Беларусь у складзе «Зіонецайхен». З членамі гэтай арганізацыі я пазнаёмілася ў Доме літаратараў на сустрэчы з беларускімі пісьменнікамі Васілём Быкавым, Алесем Адамовічам, Віктарам Казько і Галінай Васілеўскай.

«Зіонецайхен» — у перакладзе з нямецкай мовы — «збавенне». Створаная ў 1958 годзе ў Заходнім Берліне, яна паставіла мэту: кожнаму члену пабываць у краінах, якія пацярпелі ад гітлераўскага фашызму, і зрабіць нешта добрае, карыснае для народа. Добрае — гэта стваральная праца. У Нарвегіі заходнеберлінцы рэстаўрыравалі цэрквы, у Нідэрландах былі заняты на работах сацыяльнага прызначэння, у Францыі, Заходняй Германіі, Польшчы аднаўлялі экспазіцыі музеяў, былых канцэнтрацыйных лагераў Арадура, Дахаў, Асвенціма. У Валгарадзе (гэта было тры гады назад) удзельнічалі ў будаўніцтве вялікага музея-панарамы.

Плён працы ў Мінску — новы парк, які сумесна з моладдзю беларускай сталіцы закладзены на скрыжванні вуліц Альшэўскага і Жудро. Госці — прадстаўнікі розных сацыяльных слаёў насельніцтва: рабочыя, студэнты, інтэлігенцыя. Кіраўнік групы — 33-гадовы пісьменнік Крыстаф Хойбнер. Ён піша антыфашысцкія вершы і прозу. У час Дзён Беларусі ў Заходнім Берліне пазнаёміўся з Васілём Быкавым. Творы В. Быкава і А. Адамовіча, дарэчы, перакладзены на нямецкую мову, і таму пэўнае ўяўленне пра беларускую ваенную літаратуру ў жыхароў Заходняга Берліна ёсць. У Дом літаратараў кожны малады немец прынёс кнігу для аўтографа.

Некалькі гадзін размовы на адну тэму: «Ці варта ўваскрашаць мінулае?» Шмат часу прайшло з дня заканчэння вайны. Пасталела, зараз выходзіць сваіх дзіцей пасляваеннае пакаленне, новыя меркі, новыя каштоўнасці... Колькі мірных тэм для абмеркавання: каханне, экалогія, вытворчая кар'ера... Здаецца, для многіх з гасцей яны і больш зразумелыя, і больш знаёмыя. Але... Гаворыць Крыстаф Хойбнер:

— Мы не маем асабістых успамінаў пра тое, якой была другая сусветная вайна, але мы ведаем, як пра яе сёння пішуць і расказваюць. Здаецца, многія людзі «забыліся» пра частку сваёй гісторыі. А калі людзі забываюць гісторыю, хай нават не вельмі прыемную для нацыі, то з'яўляецца магчымасць яе паўтарэння.

— ...Ці яшчэ такі момант, — дадае 25-гадовы аўтамеханік Герхард Айзенбах. — Шмат немцаў сёння гавораць пра тое, што яны хавалі і выратоўвалі рускіх у час вайны. Толькі штосяць мала верыцца. Мой бацька шмат расказваў пра нацыяналісцыйлізм, пра тое, як ён салдатам вермахта быў вымушаны ваяваць супраць рускіх. Але ад большасці людзей ваеннага пакалення сёння не пачуеш расказаў пра тое, што вайна была жудаснай...

— Якой вы паказваеце вайну? — звяртаецца юнак да пісьменнікаў. — Мы паказваем яе жорсткай, — гаворыць Васіль Быкаў, бо такой яна была, а мы больш за ўсё даражым праўдай. Напрыклад, Віктар Казько ў кнізе «Высакосны год» піша пра маленькую сястрычку, на вачах якой забілі маці, малая ж з перапуду схавалася пад ложку. Стаяў люты мороз... Калі яе знайшлі, то на шчоках убачылі за-

мёрзлыя слёзы...

У кнізе «Я з вогненнай вёскі...», адным з аўтараў якой з'яўляецца Алесь Адамовіч, — споведзі больш як трохсот непасрэдных сведкаў трагедыі — жыхароў беларускіх вёсак, якія гітлераўцы знішчылі разам з людзьмі.

Спецыяльны батальён штурмбанфіюрэра СС Дырлвангера ліквідаваў каля 200 вёсак. Хатынь — таксама «яго работа». Аднак сярод карнікаў у кнізе Адамовіча, якая так і называецца «Карнікі», не толькі немцы. Беларусы, украінцы, рускія. Некаторыя з той жа вёскі, што і забітыя... Здавалася б, ці варта пісаць пра іх?

Праўда, якой даражаць беларускія пісьменнікі, патрабуе пісаць і пра здраднікаў. Чаму так бывае: тысяча чалавек страляе па ворагу, а адзін — па сваіх. Адкуль гэта паталогія, адхіленне ад нормы?

Многія заходнеберлінскія госці, якія чыталі творы Быкава, заўважылі, што героі пісьменніка часта пастаўлены перад выбарам. Жыццёвыя сітуацыі, не кажучы пра такое цяжкае псіхалагічнае выпрабаванне, як вайна, ставяць перад людзьмі альтэрнатыву: застацца вернымі высокім прынцыпам ці пайсці на кампраміс. Спачатку здаецца, гэта дробязь: у малым можна паступіцца галоўным. Затое потым у вялікім будзеш прынцыповым... Аднак не атрымоўваецца. Дастаткова адзін толькі раз здрадзіць сабе.

Героі аповесці Васіля Быкава «Сотнікаў» — двое палонных — па-рознаму наводзяць сябе ў гэтай сітуацыі. Той, хто ідзе на кампраміс, не адразу разумее, што стаў здраднікам, але потым раслачваецца за свой учынак больш дарагой цаной, чым другі, які свядома ідзе на смерць. Сапраўдным героем паўстае ў «Альпійскай баладзе» Быкава беларускі хлопці Іван. У сітуацыі, дзе можа выратавацца толькі адзін, ён адмаўляецца ад свайго шанца дзеля жыцця італьянкі Джуліі, якая разам з ім уцякала з палону...

— Ці пішаце вы пра «добрых немцаў»? — Гэта пытанне Барбары. Яна студэнтка, у «Зіонецайхен» уступіла таму, што ў школе, як яна лічыць, недастаткова добра і сумленна выкладалі гісторыю другой сусветнай вайны. Барбара вырашыла вывучаць гісторыю самастойна, не толькі па падручніку...

— Я ведаю такога немца, — адказвае Галіна Васілеўская. — Побач з намі ў акупіраваным Мінску жыла яўрэйская сям'я. Аднойчы ёй загадалі з'явіцца ў гета. Там ля ўваходу стаялі машыны, у якія фашысты заганялі людзей. Бацькі ўжо паселі, а Майку затрымаў непрыкметна для іншых салдат гітлераўскай арміі. Ён ведаў, што людзей вязуць на смерць... Дзяўчынка вярнулася дамоў і доўга яшчэ чакала сваіх бацькоў. Калі Чырвоная армія вызваліла Беларусь, Майка дазналася, што бацькоў разам з іншымі людзьмі гітлераўцы спалілі ў Трасцянец. Той трагічны дзень, калі іх выклікалі ў гета, дзяўчынка добра запамінала: горад патанаў у тапаліным цвіценні.

Зараз Мая жыве ў Маскве і кожны год прыязджае ў Мінск у пачатку лета. Не забыла жанчына і таго немца, якому абавязна жыццём. Падзяка яму застанецца на ўвесь час, пакуль жывая. Я ж нядаўна скончыла апаўдненне «Майка прыехала», дзе вобраз аднаго салдата фашысцкай арміі пісала з таго немца, што выратаваў дзяўчынку.

...У зале ўздываецца рука: наша гасця Рэната просіць слова. Яна — не з Заходняга Берліна, а з Гамбурга. Працуе ў клініцы.

— Ведаеце, — гаворыць яна, — я паверыла вам усім больш, чым сваім бацькам. Я думаю: тое, пра што пішаце вы, гэта вельмі важна. Вашы ўласныя перажыванні, успаміны, вашы даследаванні вайны і чалавека на ёй — гэта вельмі цікавы напрамак літаратуры. Інакш вайну мы будзем уяўляць сабе як асобныя голыя факты. У нас у ФРГ калі-нікала можна сустрэць інфармацыю пра тое, колькі людзей загінула ў час мінулай вайны, аднак «замёрзлыя слёзы» на вачах дзяўчынак мяне ўразілі больш, чым лічбы...

Алена ПАНКРАТАВА.

**ПА МАТЫВАХ
«ПАЛЕСКАЙ
ХРОНІКІ»**

Беларускае тэлебачанне пазнаёміла глядачоў з фільмам «Алейка», створаным па заказе Дзяржтэлерадыё БССР на кінастудыі «Беларусьфільм». Рэжысёр-пастаноўшчык стужкі, ён жа аўтар сцэнарыя, народны артыст БССР В. Тураў на мове кінамаатографа прачытаў тры раздзелы «Палескай хронікі» лаўрэата Ленінскай прэміі І. Мележа, у цэнтры якіх пака-

заны старшыня валаснога выканкома, нястомны змагар за новае жыццё, па-сапраўднаму народны характар — Алейка. Ролю гэтага мележаўскага героя выконвае артыст Л. Дзвіжкоў, вобраз Ганны ўвасобіла А. Барзова, Башлыкова — Ю. Дзміч. Музыку да тэлефільма напісаў кампазітар А. Янчанка, апэратар — Д. Зайцаў.

ТАКАЯ РЭДКАЯ ПРАФЕСІЯ — ТАКСІДЭРМІСТ

ВА ЁСЕЙ ПРЫГАЖОСЦІ

Вялікую дапамогу ў набыцці ведаў аб прыродзе роднага краю закліканы аказаць краязнаўчыя музеі. Цяпер навуковымі супрацоўнікамі Дзяржаўнага музея БССР вядзецца работа па падрыхтоўцы новай экспазіцыі аб прыродзе Беларусі.

Загадчыца аддзела прыроды Ірына Лукашэвіч расчыняе дзверы, і мы нібы трапляем на казачную ляскую палану, дзе сабраліся разам прадстаўнікі разнастайнага жывёльнага свету нашай рэспублікі.

Позы жывёл спакойныя і натуральныя, цяжка паверыць, што гэта не жывыя істоты, а толькі чучалы.

І вядома ж, адразу паўстае пытанне, хто так па-майстэрску ўзнавіў гэтыя «скульптуры» ў прыродным матэрыяле?

— Аснову нашай калекцыі, — гаворыць Ірына Іосіфаўна, — заклалі работы старэйшых таксідэрмістаў А. Цітка і В. Слесарэвіча. Старшы навуковы супрацоўнік Таісія Малахава, якая валодае тэхнікай вырабу сухіх прэпаратаў паўзучо і земнаводных, таксама ўзбагаціла фонды аддзела. Дзякуючы ёй у нашай калекцыі ёсць змеі, яшчаркі, жабы...

У шасцідзсяты гады да нас прыйшоў Рыгор Сухаў, біёлаг, навуковы супрацоўнік, які займаецца таксідэрыяй. Цяпер, праз гады, можна сказаць, што ўся наша калекцыя фауны складаецца на 95 працэнтаў з яго работ, якія ён выконвае згодна з планам камплектавання прыродазнаўчанавуковых фондаў.

Таксідэрыя — складанае слова. Таксіс — па-грэчаску ўстройства, дэрма — шкура, шкура. Іншымі словамі, выраб чучалаў жывёл. Трэба прызначыць, што Сухаў даў гэтую работу да ступені мастацтва.

Першы свой выраб ён выканаў у 14 гадоў — гэта быў «партрэт» чырка. Чучала, на жаль, не захавалася. Не ведаў тады юны натураліст, што шкуру трэба не толькі ачысціць ад тлушчу і мышцаў, пакінуўшы частку костчак, але і закансер-

ваваць соллю, памыць у раствору парашку, прапаласкаць, апрацаваць спецыяльнымі хімікатамі, каб захаваць ад насякомых-шкоднікаў, гэтага біча музейных экспанатаў. З гадамі прыйшоў вопыт. Цяпер карпатліва апрацоўка шкуркі звера або птушкі здаецца прывычным заняткам і не аднімае столькі сіл і часу. На першы план выходзяць творчыя, можна сказаць, мастацкія задачы па ўзнаўленню вобраза жывёлы або птушкі ва ўсёй іх непаўторнай першапачатковай прыгажосці. Рыгору Мікалаевічу даводзіцца затойвацца дзе-небудзь у ціхім куточку і гадзінамі весці фоталапанне за імгненнямі жыцця братоў нашых меншых. Даводзіцца рабіць мноства здымкаў, каб знайсці найбольш характэрную для данай асобіны позу, для групы — выбраць выйгрышную кампазіцыю... Нялёгка таксідэрмісту падабраць колер вачэй, лапак, дзюбы, кіпцюроў. Вось і «чаруе» ён над плексігласавымі гузікамі-вочкамі, карпатліва падбірае таны для падфарбоўкі пер'я, шкуркі, дзюбы, лапак...

Для новай экспазіцыі запатрабавалася стварыць чучалы рыб — іх у водах нашай рэспублікі 57 відаў. Зноў давалося вучыцца...

Асабліва цяжка даецца «серабрынка», а таксідэрмісту хочацца захаваць пералівістую серабрыстасць або залацістасць лускі, яркую афарбоўку плаўнікоў і хвоста рыбы. І зноў пошукі, знаходкі. З'ездзіў у Столінскі раён да славутага на ўсю акругу майстра па вырабу чучалаў рыб Ю. Высоцкага. Пра тое, што навука пайшла на карысць Сухаву, сведчаць завершаныя чучалы шчупака з акунём у пашчы, буйнога ляшча, «прамудрага» печкура, ярша і іншых рыб.

Пройдзе час, і ўсе жадаючыя ўбачаць работы таксідэрміста ў новай экспазіцыі, якая паведае пра багаты жывёльны свет нашай рэспублікі.

В. АКУЛАВА.

НЕРАЗЛУЧНЫЯ ДУБКИ

Маленькі суд, які сімвалізуе бясперсе прыроды, прадэманстравалі два дрэўцы ў Белавежскай пушчы.

У час санітарнай высечкі знайшлі два дубкі, што выраслі са старога пня. Выраслі слабое дрэўца спіліць пад карань, а тое, што мацнейшае, — пакінуць. Быццам развітваючыся, упаў падрэзаны дубок на ствол брата. Прыбраць яго не паспелі: кузаў машыны быў перапоўнены. А праз некалькі месяцаў раз'яднаць братоў ужо не ўдалося: на вышыні чатырох метраў яны зрабілі стваламі. Выпадак настолькі рэдкі, што два дубкі аб'яўлены ў пушчы помнікам прыроды.

У гэтым старэйшым запаведніку налічваецца змалю 900 відаў раслін. Асабліва адносіны да прыгажуню дубоў: пра гэтыя гіганты Белавежскай пушчы ўпамінаецца яшчэ ў старажытнарускім Іпацьеўскім летапісе.

Больш за дзвесце дубоў запісана ў «патрыярхі», якім ад пяці да сямі стагоддзяў. Абхапіць такі дуб могуць, узяўшыся за рукі, сем чалавек.

Гумар

— Нешта я даўно не бачу вас у царкве, гер Штрумпф.
— Не хачу змяняць колькасць прыхаджан на ваших прапаведзях, пастар.
— Вы смяецца з мяне?
— Зусім не. Я ж ляснічы і калі прыхаджанне ўбачаць мяне ў царкве, палавіна тут жа збяжыць, каб спакойна пабраканьверстваваць.
— Мацільда, што гэта ты надумала разводзіцца з Гербертам?

— Ён вельмі доўга купляе вечэрнія газеты.
— Але гэта не прычына!
— Так, але ён часта шукае іх да самай раніцы.
●
— Скандал у сям'і. Бацька крычыць:
— Хто нарэціце галава сяжы? Што мне рабіць, каб дабіцца свайго?
— Двухгадовы Андрэ прапануе:
— Пачні гуцьня плакаць.
●
— У мяне выдатны сабака.

Кожную раніцу ён прыносіць мне газеты, — хваліцца шатландзец.
— Падумаеш, любі добра выдрэсраваны сабака можа гэта зрабіць.
— Гэта так, але ж я не вытсваю ніводнай газеты.
●
— Скажыце, тут жыве Мюллер?
— Так, трэці паверх, налева. Яго прозвішча Фогель.

ЯК КОТ З САБАКАМ ЖЫВУЦЬ

«Жывуць, як кот з сабакам», — гавораць у народзе, калі штосьці не ладзіцца паміж людзьмі. На справе ж нярэдка адносіны гэтых хатніх жывёл вызначаюцца вялікай вернасцю і прыязнасцю. Менавіта так жылі ў двары Наталлі Клімовіч з Гомельскага раёна лахматыя Пальма і паласатая, нібы тыграня, Мурка. Малымі разам пілі малако з адной талеркі, куляліся, без злосці нападалі адзін на аднаго. Цікава было глядзець на такіх свавольнікаў.

Калі Пальма падрасла, ёй паставілі каля хлелушка будачку. Туды перасялілася і Мурка.

Праз некаторы час у Муркі з'явілася

трое кацянят. Траіх сабачак прынесла і Пальма.

Тут усё і пачалося. Пальма рашуча выжыла Мурку з будкі, не пускала яе туды карміць сваіх малышоў, узяла гэтыя клопат на сябе. І кацяняты адчувалі сябе добра. Кошка сратліва сядзела каля будкі, нечага чакаючы.

І дачакалася. Калі Пальма недзе пабегла па сваіх сабачых справах, кошка адразу апынулася ля лагу, памяўкала. Да яе падпаўзла ўся каціна-сабачая сямейка, і Мурка не супярэчыла. За кармленнем яе і заспела Пальма. Не накінула, а схліўшы галаву набок, разглядала, што тут адбываецца. Потым непадалёк легла сама...

Бяда звалілася нечакана. Сабака-чужак падпігнаў двух кацянят, якія далёкавата адышлі ад будкі. У Муркі засталася адно кацянё. Але і пасля гэтага можна было бачыць, як кошка, не зважаючы на Пальму, ляжыць каля будкі і корміць шчанят, кацянё сілкуецца каля Пальмы, потым залезе на яе і прыціхне, засынаючы.

М. КАРДАНАЎ.

КОЖНУЮ ПЯТНІЦУ ПАСЛЯ ЗМЭНЫ

Закончылася рабочая змена. Працаўнікі мінскага вытворчага аб'яднання «Прамень» накіраваліся да праходной, а пасля да гарадскіх транспартных прыпынкаў. Але вась з гэтага людскога ланцужка не ды і выйдзе хто-небудзь і затрымаецца ля ўваходу на прадпрыемства. Аднекуль з'яўляюцца рукзакі, упакаваныя палаткі, вёдры... Да дарослых далучаюцца дзеці. Праходзіць з паўгадзіны, і вась да аб'яднання пачынаюць прыбываць аўтобусы. Куды спяшаюцца рабочыя «Праменя»! Давайце праедзем разам з імі ў аўтобусах.

Курс — гарадскі пасёлак Радашковічы. Тут па ціхай дарозе машыны накіроўваюцца ў лес. Яшчэ некалькі кіламетраў, і аўтобусы выязджаюць на цудоўную паліну якую пераразае неглыбокая, але даволі бурлівая рака.

Гучыць каманда камандзіра калоны. У момант пачынаецца выгрузка няхітрага турысцкага рыштунку, і вась ужо вырастае цэлы палатачны гарадок.

Палатка ўсе прыбывае і прыбывае. Сёння збіраюцца каманды ўсіх прадпрыемстваў Маскоўскага раёна горада Мінска на свой чарговы традыцыйны злёт. На працягу двух дзён працаўнікі раёна дэманстравалі сілу, спрыт, вынослівасць у пера-

адольванні перашкод, арыентаванні, бегу. Аб'яўляюцца пераможцы. Пашанцавала нашым «знаёмым» — работнікам аб'яднання «Прамень».

Вечарам усе каманды збіраюцца ля вогнішча. На гэты раз да турыстаў раёна прыйшоў удзельнік грамадзянскай і Вялікай Айчыннай войнаў А. Сакалоў. Ён падзяліўся ўспамінамі пра грозныя гады барацьбы за Савецкую ўладу, адказаў на шматлікія пытанні. Яшчэ доўга над лесам гучалі песні турыстаў.

Хутка праляцеў час. Уся маёмасць зноў акуратна

складзена па машынах. Аўтобусы бяруць курс на Мінск.

Але расстанне працаўнікоў аб'яднання «Прамень» з маляўнічымі мясцінамі паблізу Радашковіч не надоўга. Гэта — іх традыцыйнае месца адпачынку. Праз тыдзень яны вернуцца сюды з сем'ямі, каб ізноў сустрэць зорак у лесе, паслухаць зялёную вечнае «ку-ку», набрацца сіл, умацаваць здароўе.

НА ЗДЫМКАХ: раница ў палатачным гарадку; нялёгка вы, сцэжкі турыстаў; пераадольванне перашкоды.

Фота Ю. ЗАХАРАВА.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.